

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA MUSIQA O'QITISH METODIKASI

74.100,5
Sh. 26

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA'LIMI MARKAZI

G. M. SHARIPOVA, SH.A. YAKUBOVA

**MAKTABGACHA
TA'LIM MUASSASALARIDA
MUSIQA O'QITISH METODIKASI**

Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

*Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent— 2009*

Taqrizchilar:

D. Karimova – Nizomiy nomidagi TDPU

«Vokal va musiqa o'qitish metodikasi» kafedrası dotsenti,

D. Azimova – Yunus Rajabiy nomidagi pedagogika kolleji o'qituvchisi

74.100.5
Sh26

Sharipova G.M.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa o'qitish metodikasi: Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'll. /G.M.Sharipova, Sh.A. Yakubova; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi. —T.: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 — 96 b. I. Yakubova Sh.A.

O'quv qo'llanmada berilgan metodik tavsiyalar va musiqiy material maktabgacha ta'lim muassasalari – bolalar bog'chalarida bo'lajak musiqa rahbarlarining zamon talablari asosida musiqiy mashg'ulotlarni olib borishiga qaratilgan. Qo'llanma o'quvchilarni ilmiy, ilmiy-nazariy va amaliy bilimlar majmuasi bilan tanishtirib, ularda uslubiy ko'nikma hamda malakalarni tarkib toptirishda yaqindan yordam beradi.

BBK 74.100.5ya722

430500000-112
Sh 360(04)-2009 —2009

ISBN 978-9943-05-121-8

© Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009. y.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da maktabgacha ta'lim davlatimizning uzluksiz ta'lim tizimida ilk pog'ona ekanligi ko'rsatib berilgan.

Mazkur o'quv qo'llanma davlat ta'lim standartlari dasturida ko'rsatilgan me'yor va talablar asosida yaratildi. Bolalarni milliy qadriyatlar, xalq musiqa ijodi namunalari misolida tarbiyalash, ularda zaruriy bilim va ko'nikmalarni tarkib toptirish maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyachilari oldida turgan muhim vazifalardan biri bo'lib hisoblanadi. Qo'llanmada maktabgacha ta'lim muassasalarida turli shakldagi musiqa mashg'ulotlari, nafosat soatlari, o'yin-kulgi, bayram tadbirlarini o'tkazish usullari, yo'l-yo'riqlari, ularga qo'yiladigan talablar atroflicha yoritilgan.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning musiqiy didini shakllantirishda musiqani ongli ravishda idrok etish ko'zda tutiladi. MTM larda olib boriladigan barcha musiqiy-tarbiyaviy ishlar bolalarda bog'cha yoshidan boshlab olijanob fazilatlarini shakllantirishga qaratilgan. Bolalar bog'chalarida amalga oshiriladigan tarbiyaviy ishlar yosh avlodni ma'naviy jihatdan yetuk, barkamol inson bo'lib voyaga yetishishiga xizmat qiladi. Musiqa mashg'ulotlari jarayonida kichkintoylar hayotiy voqelikni musiqiy obrazlar orqali idrok etib boradilar. Ular yoshiga mos musiqiy asarlar tarbiyalanuvchilarda unutilmas taassurotlar qoldiradi, ma'naviy dunyosini boyitadi. Bolalar bog'chasida amalga oshiriladigan mehnat, hisob, atrofimizdagi olam kabi konkret mashg'ulotlarda bolalarning abstrakt fikrlash, mantiqiy xotira kuchi kabi qobiliyatlari o'sib borsa, musiqa mashg'ulotlarida obrazli fikrlashi, nutq madaniyati, musiqiy uquvi, go'zallikni his eta olish qobiliyati rivojlanib boradi. Turli uslublardan foydalanib o'tkaziladigan har bir musiqiy mashg'ulot kichkintoylarda badiiy nafosat zavqini uyg'otadi, musiqaga qiziqishini o'stiradi.

Musiqa mashg'ulotlarini ilmiy metodik jihatdan har tomonlama takomillashtirib, zamon talabiga mos ravishda olib borish bugungi kun bo'lajak musiqa rahbarlari oldida turgan dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Bu vazifalarni musiqa mashg'ulotlarini o'tishga doir metodik tavsiyalar, mashg'ulotlarning reja namunalari, bog'chalarda o'tkaziladigan ertaliklar, bayramlar, tadbirlar ssenariylari batafsil yoritilgan ushbu o'quv qo'llanmadan unumli foydalangan holda amalga oshirish mumkin, deb o'ylaymiz.

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA MUSIQA TA'LIMI VA TARBIYASINING MAQSAD HAMDA VAZIFALARI

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa ta'limi va tarbiyasining **asosiy maqsadi** bog'cha yoshidan boshlab bolalarning dunyoqarashini shakllantirish hamda musiqiy didini o'stirib, bolalarga musiqani o'rgatish jarayonida unda hayot o'z aksini topishini anglatishdir. Shuni qayd etish lozimki, musiqa mashg'ulotlari oldiga qo'yilgan pedagogik maqsad va vazifalarni amalga oshirish uchun, avvalo, bolalarning musiqiy uquvi va qobiliyatlarini muntazam ravishda o'stirib borish lozim. Kichkintoylarning musiqiy uquv va qobiliyatlari quyidagi faoliyatlardan iborat:

- musiqiy uquvi (musiqiy tovushlar baland-pastligini his etish qobiliyati);
- tembr uquvi (musiqiy tovushlarni bir-biridan farq qilish);
- ritm tuyg'usi (musiqaga mos harakat bajarish, qadam tashlab, chapak chalib musiqani xotirada saqlab, his etish va ifodalash).

Bolalarning musiqiy qobiliyatlari musiqiy mashg'ulotlarning barcha elementlarini amalga oshirish jarayonida muntazam ravishda rivojlanib boradi.

Bolalar bog'chalarida olib boriladigan musiqa ta'lim-tarbiyasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- kichkintoylarni musiqaga bo'lgan qiziqishlarini o'stirish;
- musiqiy asarlar bilan tanishtirish jarayonida bolalarda emotsional his-tuyg'ularni hosil qilish yo'li bilan ularning musiqa haqidagi tasavvurlarini boyitish;
- bolalarni musiqa tinglash, qo'shiq kuylash, musiqa ostida ritmik harakatlarni bajarish, bolalar cholg'u asboblariida jo'r bo'lish faoliyatlari yordamida ijodiy qobiliyatlarini shakllantirib borish;
- bolalar ovozini asrab tarbiyalash, qo'shiqlarni sodda, ravon, erkin, tabiiy va ifodali kuylashga o'rgatish va odatlantirish;
- musiqiy asarlardan zavq olishni, shu asosda musiqiy did va badiiy fikr yuritishni rivojlantirish;
- musiqa mashg'ulotlari jarayonida musiqiy asardagi badiiy obrazlarni o'yin va raqs shaklida ifoda etishga o'rgatish;
- musiqa mashg'ulotlarida bolalarni milliy qadriyatlarimiz bilan tanishtirish, milliy cholg'u sozlarimiz jo'rtligida milliy musiqiy-ritmik harakatlarni bajarishga o'rgatish;
- musiqa mashg'ulotlari mazmunini bog'cha hayoti bilan bog'lash, bog'chada o'tkaziladigan tadbirlarda o'rganilgan kuy va qo'shiqlar bilan ishtirok etish. Turli ertaliklar, konsertlar tashkil etish.

Musiqa mashg'ulotlarida bola hayotni, tevarak-atrofni musiqiy obrazlar orqali idrok etib boradi. Bog'chada musiqiy tarbiya ishlari badiiy adabiyot va tasviriy san'at

bilan uzviy ravishda bog'langan holda amalga oshiriladi. Turli metodlardan foydalanib o'tkaziladigan har bir musiqa mashg'uloti kichkintoylarda badiiy-estetik zavq uyg'otadi, ularning his-tuyg'ularini shakllantiradi, ijodiy fikrlash qobiliyati va nutqini o'stiradi. Bundan tashqari musiqiy o'yinlar va raqlar bolalarda ritm tuyg'usi, chaqqonlik va harakatchanlik malakalarini shakllantirib, qomatning to'g'ri o'sishiga yordam beradi. Bu bolaning aqliy va jismoniy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida olib boriladigan barcha musiqiy ta'limiy, tarbiyaviy ishlar yosh avlodda olijanob fazilatlarini bog'cha yoshidan shakllantirishda nafosat tarbiyasining tarkibiy qismi bo'lib hisoblanadi.

MUSIQA RAHBARI VA UNGA QO'YILGAN ZAMONAVIY TALABLAR

Musiqa o'z tabiatiga ko'ra insonlar hayotini, ularning turli voqealarga nisbatan munosabati va ichki kechinmalarini xilma-xil tovush bo'yoqlari orqali badiiy obrazlar vositasida tasvirlaydi. Musiqa bolalar hissiyotiga kuchli ta'sir eta olish bilan birga ularni nafosat olamiga olib kiradi.

Buning uchun musiqa rahbari, avvalo, bolalarni sevishi, bolalar fiziologiyasi, adabiyot, ona tili fanlari hamda o'z kasbiga oid musiqa o'qitish metodikasi, fortepiano, vokal darsligi, musiqa nazariyasi, solfedjio, ritmika, dirijyorlik kabi fanlarni puxta bilishi lozim.

Musiqa rahbarining bog'cha hayotidagi o'rni beqiyosdir. U o'z kasbiga mehr qo'ygan, yuksak madaniyatli, keng dunyoqarashga ega inson bo'lmog'i lozim.

Bolaning uch yoshidan yetti yoshgacha bo'lgan davrini maktabgacha davri deb hisoblaymiz. Tajribalardan ma'lumki, bolalarda ushbu davrda paydo bo'ladigan taassurotlar izi umrbod saqlanib qoladi. Bu bolaning aqliy va jismoniy jihatdan tez o'sish va dunyoni bilish, atrof-muhitga o'z munosabatini bildirish istagi kuchayib boradigan davrdir. Shu sababli tarbiyachi va ota-onalar bolalarni har tomonlama yetuk bo'lib o'sishlariga jiddiy e'tibor berishlari kerak.

Musiqa rahbari tomonidan yaxshi tashkil etilgan musiqiy tarbiya bolalarni barkamol inson bo'lib yetishishlariga ijobiy ta'sir etadi. Bu ishda bolalar bog'chasi pedagogik jamoasining ishtiroki va faolligi juda muhimdir. Musiqa mashg'ulotlarini gigiyenik talablarga javob beradigan darajada olib borish musiqa rahbarining asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

Bayram ertaliklari bolalarni badiiy tarbiyalash shakllaridan biridir. Musiqa rahbari bu ishga ijodiy yondashib to'g'ri tashkil qilgan bayram va bayram shaklidagi tadbirlar (o'yin-kulgi soatlari, konsertlar, sayillar, sport bayramlari, nafosat soatlari, ko'ngilochar o'yinlar, bayram ertaliklari) bolalarni kichik yoshidan boshlab ma'naviy ozuqa olishga, tasavvurlarini boyitishga xizmat qiladi. Musiqa rahbari zamon bilan hamnafas qadam tayyorlashi bilan birga DTS dasturiga muvofiq milliy musiqamiz, qadriyatlarimiz, cholg'u sozlarimiz tarixi, mumtoz kuylarimiz, o'zbek xalq musiqasining mahalliy uslublari – terma, lapar, yalla, alla singari asarlarini mukammal o'rganib, kichkintoylarning yoshidan kelib chiqqan holda tushuntiradigan, qiziqтира oladigan, olijanob, mehnatkash inson bo'lishi kerak. Shuningdek, uning yangi pedagogik texnologiyalarni musiqa mashg'ulotlariga tatbiq etib, zamon bilan hamnafas qadam tashlamog'i ham muhim ahamiyat kasb etadi.

BOLALAR BOG'CHALARIDA MUSIQA MASHG'ULOTLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA TUZILISHI

Bolalar bog'chalarida musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishdan ko'zda tutilgan asosiy maqsad, kichkintoylar qalbida nafosatga mehr uyg'otish, ularni barkamol inson qilib tarbiyalab, voyaga yetkazishdir. Mashg'ulotlar jarayonida bolalarda milliy musiqa ohanglari yordamida zaruriy bilim va ko'nikmalar tarkib toptiriladi. Bu mashg'ulotlardagi har bir faoliyat turi bolalarning musiqiy didini rivojlantiradi. Musiqiy mashg'ulotlar oldiga qo'yilgan har qanday maqsad va vazifalarni amalga oshirish, avvalo, musiqa rahbarining pedagogik tayyorgarligiga bog'liq.

Musiqiy mashg'ulotlar bog'chada o'tiladigan boshqa mashg'ulotlardan ancha farq qiladi va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu xususiyatlar quyidagilardan iborat:

musiqa mashg'ulotlari musiqa savodi va ijrochilikka doir bir necha faoliyat turlaridan (qo'shiq kuylash, musiqa tinglash, musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish, musiqa savodi, bolalar musiqa cholg'u asboblari jo'r bo'lish) tashkil topadi.

bu mashg'ulotlar boshqa mashg'ulotlardan o'zining ifoda vositalari, ya'ni «tili» bilan farq qiladi. Tasviriy san'at ranglar bilan, adabiyot so'z bilan, musiqa esa tovushlar orqali vujudga keladigan ohanglar vositasida insonga ta'sir etadi;

musiqa mashg'ulotlari bolalarning ruhiyatiga, emotsiyasiga faol ta'sir ko'rsatib, ularni quvontiradi, ijodiy kechinmalar hosil qilib, ma'naviy ozuqa beradi;

musiqa mashg'ulotlari jismoniy tarbiya, rasm, odobnoma, atrofimizdagi olam kabi mashg'ulotlar bilan chambarchas bog'liqdir.

Musiqiy mashg'ulotlarni olib borishda musiqa rahbari kichkintoylarning yoshi va qiziqishlarini e'tiborga olishi lozim. Mashg'ulotning tuzilishi o'quv materiallarining mazmunidan kelib chiqishi kerak. Bunda asarlarning ta'limiy, tarbiyaviy ahamiyati, badiiy saviyasi, bolalar yoshiga mosligining hisobga olinishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Musiqa mashg'ulotlarining tuzilishi quyidagi faoliyat turlaridan iborat:

1. Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish.
2. Musiqa tinglash.
3. Musiqa savodi.
4. Qo'shiq kuylash.
5. Bolalar musiqa cholg'u asboblari jo'r bo'lish.

Endi har bir faoliyat turiga qisqacha to'xtalib o'tamiz:

musiqiy-ritmik harakatlar. Milliy ruhni o'zida aks ettirgan xalq qo'shiqlari, laparlari bolalarning olamni badiiy his etishlariga, zavqlanishlariga yordam beradi. Musiqiy obrazlarga muvofiq turli xarakterdagi harakat va raqslarni, turli obrazlarni tasvirlash muhim ahamiyat kasb etadi. Ritmik harakatlar musiqiy qobiliyatni shakllantirish va rivojlantirishda juda muhimdir. Musiqiy-ritmik harakatlar bolalar ruhiyatiga musiqiy asarning mazmuni va kayfiyatini singdiradi, bu bolalarning jismonan sog'lom bo'lishlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi;

– musiqa tinglash – har bir bolaning musiqa tinglash madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bola, avvalo, musiqani idrok etib, soʻngra unga mos harakatlarni bajaradi;

– musiqa savodi. Musiqa mashgʻulotlarida bolalar qoʻshiq kuylash, musiqa tinglash bilan birga qoʻshiqlar, musiqiy asarlarning tuzilishi, tempi, xarakteri, ladi, kuyi, ritmi, tovush balandligini ham ongli ravishda anglashlari lozim. Bu ularning aqliy salohiyati, musiqiy uquvi, xotirasi, nutqi, ongi va bilimini oshiradi;

– qoʻshiq kuylash. Qoʻshiq kuylash jarayonida bolalarning nutqi, musiqiy uquvi, musiqiy qobiliyati, xotirasi rivojlanadi. Jamoa boʻlib qoʻshiq kuylash bolalarni doʻstlikka chorlaydi, ularning oʻzaro hurmat, tabiatga va Ona-Vatanga muhabbat kabi tuygʻularini tarbiyalaydi;

– bolalar musiqiy cholgʻu asboblari joʻr boʻlish – musiqa mashgʻulotlarida eng qiziqarli, barcha bolalar sevib qatnashadigan faoliyat turidir. Bolalar musiqa cholgʻu asboblari orqali jonli ijro har qanday bolani oʻziga jalb etadi. Ularning musiqaga boʻlgan qiziqishlarini yanada oshiradi, ritm tuygʻusi, musiqiy uquvi, xotirasini mustahkamlaydi. Kichikintoylarda ajablanish, zavqlanish, hayratlanish, quvonish kabi ruhiy holatlarni vujudga keltiradi.

Musiqa mashgʻulotlarining tarbiyaviy vazifa va maqsadlari	Musiqa mashgʻulotlarining taʼlimiy vazifa va maqsadlari
Bolalarda harakat uygʻunligini oshirish, ritmga mos qadam tashlash, yengil yugurish, oyoq toʻpillatish va qoʻllar bilan mashqlar bajarishga oʻrgatish.	Bolalarning musiqiy-ritmik koʻnikmalarini rivojlantirish.
Asarni mazmuniga koʻra qismlarga ajrata olish hamda harakatda ifodalash malakalarini oshirish.	Musiqa ohangini his etish va musiqa tinglash madaniyatini shakllantirish.
Quvnoq va gʻamgin musiqa ohanglarini farqlashga, ketma-ket tovushlarni kuylashga oʻrgatish.	Bolalarda musiqani his etish, kuylash va tinglash qobiliyatlarini rivojlantirish.
Davr bilan hamohang, faslga mos qoʻshiqlarni kuylashga oʻrgatish.	Musiqa joʻrligida ovozning sof va jarangdorligini rivojlantirish.
Oʻzbek xalq raqs elementlarini musiqa joʻrligida oʻrgatish va ijodiy qobiliyatlarini tarbiyalash.	Raqs sanʼatiga boʻlgan qiziqishni oshirish.
Bolalarni milliy cholgʻu asboblari bilan tanishtirish. Zarbli va torli asboblarda ijroga oʻrgatish.	Oʻzbek milliy cholgʻulariga boʻlgan qiziqishlarini oshirish.
Oʻyin davomida harakat fjdokorligini oshirish.	Bolalar faolligi hamda jamoaviyligini oshirish.

Musiqa mashgʻulotlari

kichik guruhda – 15–20;

oʻrta guruhda – 20–25;

katta guruhda – 25–30;

tayyorlov guruhida – 30–35

daqiqa davomida olib boriladi.

Bu mashgʻulotlar oʻquv mazmunidan kelib chiqib, dastur asosida tuzilishi lozim. Bunda musiqiy asarlarning badiiy mazmuni, bolalar yoshiga mosligi, ilgʻor pedagogik texnologiyalardan foydalanilganligi hisobga olinadi.

BOLALAR BOGʻCHALARIDA QOʻSHIQ KUYLASHNI OʻRGATISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Qoʻshiq kuylash musiqa mashgʻulotining asosini tashkil etadi. Har bir qoʻshiq maʼlum pedagogik maqsadlarni amalga oshirishni koʻzda tutib tanlanadi. Qoʻshiqlarni maʼlum bir tizimga solishda oddiydan murakkabga qarab borishga rioya qilish kerak.

Qoʻshiqlarni quyidagi talablarga muvofiq tanlash tavsiya etiladi:

– tarbiyaviy ahamiyati, gʻoyaviy mazmuni, musiqiy tuzilishi va xarakteri;

– qoʻshiq matnini yod olish osonligi, badiiy yuksakligi va bolalarning lugʻat boyligiga mosligi;

– ohangning xarakteri, intonatsiya ifodasi, kuyning oʻlchovi, tessituras va diapazonining bolalar ovozigacha mosligi;

– qoʻshiqning musiqa cholgʻu asboblari (fortepiano) joʻrligi uchun klaviri: badiiy xususiyati va ifodaviyligi, bolalar yoshiga mosligi;

– qoʻshiqning shakli, necha kuplet, qismdan iboratligi (bir, ikki qismli yoki koʻplik shaklida tuzilganligi), naqaratning mavjudligi.

Yalla, lapar, alla kabi oʻzbek xalq qoʻshiqlari, shuningdek, terma qoʻshiqlar milliy musiqiy-ritmik harakatlari bilan oʻrgatiladi. Musiqa rahbari qoʻshiqlarni bolalarga yoqimli ovozda ifodali aytib berib tanishtiradi. Mazmunini obrazli, qiziqarli tarzda bolalar ongiga yetkazishga harakat qiladi. Bunda u koʻrgazmali qurollar, musiqiy-ritmik harakatlardan foydalanadi. Qoʻshiq mazmuni va xarakterini bolalar yaxshi anglab olinganlaridan soʻng oʻrgatishga kirishadi. Bolalar toliqib qolmasliklari uchun qoʻshiq oʻrgatish uslubi vaqti-vaqti bilan oʻzgartirib turiladi.

Bolalar qoʻshiqni stulchalarga suyanib oʻtirgan holda kuylaydilar. Bu paytda ular qomatlarini toʻgʻri tutishlari lozim. Stulchalar bolalarning boʻylariga mos boʻlishi kerak, yaʼni suyanadigan qismiga yengil tayanib turish mumkin boʻlsin. Qoʻshiq kuylanayotganda qoʻllar tizzaga qoʻyilgan boʻlishi shart. Qoʻshiq mazmuniga mos musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish bolalarning koʻkrak qafasi va nafas yoʻllarini yaxshi rivojlanishiga yordam beradi.

Qoʻshiq kuylash yengil va oson amalga oshirilishi tufayli bolalar diqqatini tez jalb etadi. Musiqa ijrochiligida ovoz eng qulay vositadir, chunki qoʻshiq kuylashni turli sharoitlarda tez va oson tashkil etish mumkin. Musiqiy tarbiya ishi toʻgʻri yoʻlga qoʻyilgandan soʻng bolalarga ularning yoshi va ovozigacha mos qoʻshiqlarni kuylatish natijasida tarbiyalanuvchilarning ovoz apparati yaxshi rivojlanadi. Qoʻshiq repertuarini tanlashda bolalarning quyidagi ovoz diapazoni qoidalariga rioya etish tavsiya etiladi:

– ikki-uch yoshli guruhlarda ovoz diapazoni mi³-lya¹;

– uch-toʻrt yoshli guruhlarda ovoz diapazoni re¹-lya¹;

– toʻrt-besh yoshli guruhlarda ovoz diapazoni re¹-si¹;

- besh-olti yoshli guruhlarda ovoz diapazoni re¹-do¹;
- olti-yetti yoshli guruhlarda ovoz diapazoni re¹-re².

Barcha guruh bolalari uchun (fa¹-si¹) yengil primar registr hisoblanadi. Shuning uchun kichik diapazonli qo'shiqlar, turli vokal-xor mashqlarini ko'pincha mazkur registrda kuylatish maqsadga muvofiqdir. Bu bolalarda musiqiy qobiliyatning har tomonlama rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Qo'shiq kuylash jarayonida bolaning fikrlash qobiliyati, nutqi, idroki o'sadi. Bolalar ovozini asrab tarbiyalashning zarur shartlaridan biri qo'shiqlarni ularning yoshiga va ovoz diapazoniga qat'iy rioya etib tanlashdan iboratdir.

JAJJIGINA QUSHCHA

Andante, legiero

*D. Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri*

Jaj - ji - gi - na qush - cha
 bog' - cha - miz - da qol, qol, qol. Don be - ra - miz
 sen - ga jaj - ji qush - cha ol, ol, ol.

DILOROMNING QO'SHIG'I

*D. Omonullayeva musiqasi,
Ibrohim Donish she'ri*

Chaqqon

mf Quv - noq xush o - voz, Jaj - ji Di - lo - rom.
mf
f Yakk
 Qo' - shi - g'i dil - ga Baxsh e - tar o - rom. A - yam va da - dam
 Bo' - sin - lar bar - dam, Dun - yo tur - gun - cha
 [1. 2.] Tur - sin - lar har - dam [3.] dam

Bog'chamizda u, barchaga yoqqan.
 Yosh qalbi jo'shib, daryodek oqqan.

ETIKCHAM

D.Omonullayeva musiqasi,
Qambar Ota she'ri

Allegretto moderato

Qish-kel-gan-da
da-dil, har-dam gur-sil-la-tib ki-yay-har-dam e-tik-cham, e-tik-cham
Loy-ni bos-sam bil-chil-loy-di qor-da yur-sam
g'ir-chil-loy-di e-tik-cham e-tik-cham

E'zozlab zo'r sizmatini,
Qilay chindan izzatini,

Etikcham, etikcham,

Qish chiqqanda moylab qo'yay.

So'ng bir chetga joylab qo'yay.
Etikcham, etikcham.

JO'JALAR

D.Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri

Moderato, non troppo

Jo'-ja-lar ju-da qi-ziq,
o-yoq-lu-ri qil-ti-riq. Chi-qi-shib-di
tu-xum-dan op-poq kich-ki-na xum-dan.
Da capo

«Chip-chip» deya so'zlashar,
Oyisini izlashar.
Tovuq so'zin uqishdi,
Yerdan uvoq cho'qishdi.

BOG'CHA OPAM

Allegro

M. Ikromova
she'ri va musiqasi

Bog'-cha o-pam, bog'-cha o-pam ya-go - na- yu ya- go- na. Ham -ma- dan ham
 Bog'-cha o-pam, bog'-cha o-pam bir do - na- yu bir do - na. Ham -ma- dan ham
 a - ql - li Ham -ma-dan ham chi-roy - li. Ham -ma-dan ham o - dob - li.
 i - bo - li.

(8)

CHILDIRMA

D. Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri

Allegro moderato

O'-zi oy - day, zi- rak - la- ri
 shil-dir, shil-dir. Chal-ga- ning - da o- hang-la-ri xil-ma-xil-dir.
 Top- sang dar -rov bil-dir - ma, bil-dir - ma, bil-dir - ma.

Gum - ba - da - gum, gum - ba - da - gum, gum - ba - da - gum.

Top - sang dar - rov bil - dir - ma, bil - dir - ma, bil - dir - ma.

Gum - ba - da - gum, gum - ba - da - gum, gum - ba - da - gum.

U - ning no - mi chil - dir - ma!

OPAJON, QARANG

M. Ikromova
she'ri va musiqasi

Allegretto

Qo'l - lar - ni o'y -

-na - tay - mi, O - pa - jon qa - rang. Cha - pak cha - lib be - ray - mi,

1. O - pa - jon qa - rang. 2. O - pa - jon qa - rang.

Bir o'tirib turaymi, opajon, qarang
So'ng aylanib beraymi, opajon, qarang.

50244

OSMONDAGI OY

O'zbek xalq aytiluvi

N. Norxo'jayev musiqasi

Moderato

Os-mon-da-gi oy, Sayd-a-zim boy, Ni-ma-ye-yap
san, ol-ma-ye-yap-man, Ol-mang-dan tash-la, A-cham u-ri-sha-di
A-chang o'l-sin, Xu-do saq-la-sin, Hov-ling-ni su-pur,
Lo'-li o'y-na-sin, Qo-zo-ning-ni och, Go'-ja qay-na-sin.

O'YNAYLIK OMON

O'zbek xalq qo'shig'i

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

Allegro moderato

Gul bo-g'im, me-ning bo-g'im, so'n-mas si-ra chi-ro-g'im.
bog'-cha-lar-da yay-ray-man, o't-ma-sin yosh-lik cho-g'im.
O'y-nay-man o-mon yax-shi-lik za-mon.

Baxtli bolaligimiz
Yashnaydi hayotimiz.
Ayni yoshlik chog'ida
Toshgandir g'ayratimiz.

Naqarot:

O'ynayman omon,
yaxshilik zamon.

UZUM

*D. Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri*

Allegro moderato

U - zum pish - di, u - zum pish - di. Ish - kom - lar - ga
 ko' - zim tush - di. Ho - si - li mo'l - bosh - bosh u -
 zum boq - qan sa - ri, boq - qan sa - ri to' - yar ko' - zim. zim.

f
mf

Da capo

Oftobdan nur shimirganlar,
 Yetilganlar, semirganlar.
 Bobom bilan bog' oralab,
 Uzum uzdik, uzum uzdik, xo'p saralab.

NISHOLDA

*D. Omonullayeva musiqasi,
Rauf Tolib she'ri*

Allegretto moderato

To'y - da, bay - ram - da, ro' - za ay - yom - da tan - siq ni - shol - da,
 tor - tiq ni - shol - da Muz - qay - moq - dan zo' r ma - na, ya - lab ko' r,
 oh, oh ni - shol - da, op - poq ni - shol - da. Ma - za - li, tot - li, oh!
 Mis - li nov - vot - li, oh! Oh - oh, ni - shol - da, op - poq ni - shol - da! Muz - qay -

f

moq - dan zo'r oh! Ma-na, ya-lab ko'r oh! Oh- oh! ni-shol-da

qay -moq ni-shol-da! qay-moq ni-shol-da! Oh!

Buncha ham shirin
Kim bilarsirin?
Oh-oh nisholda
Qaymoq nisholda.

Mehmonga yuzim
Xizmatda o'zim,
Tayyor nisholda
Mador nisholda.

Naqarot: Mazali totli oh!
Misli novvotli oh!
Muzqaymoqdan zo'r, mana yalab ko'r,
Oh, oh, nisholda, qaymoq nisholda!

NAVRO'Z

Moderato

*D. Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri*

Ba - hor fas - li bo' - lak - cha - da bu - gun Nav - ro'z

har bog' - cha - da yo - zib ya - shil das - tur - xon kel - di go' - zal ba - hor - jon.

MUSIQA TINGLASHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Musiqani tinglay bilish va undan zavqlana olish ham san'at hisoblanadi. Insonlarda musiqa tinglash madaniyati yoshlikdan shakllanadi. MTM larda bolalar musiqa tinglash ko'nikmalariga ega bo'la boradilar. Avvalo shuni qayd etish lozimki, kishining kuylash imkoniyatidan ko'ra, tinglash imkoniyati kengroq bo'ladi. Musiqa tinglash orqali bolalarning badiiy idroki rivojlanadi. Musiqashunos olimlar bolalarni musiqiy tarbiyalashda musiqa tinglash faoliyatiga alohida e'tibor bermoqdalar. Zero, har bir insonning musiqa madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda musiqa tinglash ko'nikmasi muhim o'rin egallaydi.

Musiqa mashg'ulotlarida bolalarning musiqa tinglash ko'nikmasini shakllantirish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish lozim:

- bolalarni yoshiga mos xalq, mumtoz va zamonaviy musiqa namunalari bilan tanishtirish;
- bolalarning musiqiy asarlarda tasvir etilgan badiiylilikni his qilish qobiliyatlarini rivojlantirish;
- musiqa haqidagi boshlang'ich ma'lumot (asar nomi, bastakor va shoirlarning nomi)larni, asar mazmunini ko'rgazmali qurollar yordamida ochib berish;
- tinglagan asariga baho bera olish, uning xarakteri, janrini aniqlashga o'rgatish;
- tinglagan asariga mos rasmlar chizish, hikoyalar tuzish, musiqiy-ritmik harakatlar bajarishni o'rgatish.

Musiqa tinglash uchun tavsiya etilgan va repertuarga kiritilgan musiqiy asarlar musiqiy obrazlar orqali bolalarda jonajon Vatanga muhabbat, mehnatsevarlik, tabiatni e'zozlash, hamjihatlik, rahm-shafqat kabi xislatlarni shakllantirishga qaratilgan. Bu tarbiyaviy maqsadga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqa haqida boshlang'ich ma'lumotlar berish bolalarni o'rganilgan asarlar nomini eslashga, ularning mazmuni, xarakteri va ifoda vositalarini farqlash hamda asarlarga ma'lum ma'noda baho bera olishga o'rgatadi. Bolalar diqqati uncha barqaror bo'lmaganligi tufayli ular yorqin yangraydigan musiqiy asarlarni idrok etishga qodir bo'ladilar. Kichkintoylar, ayniqsa, so'zli asar (qo'shiq)larni yaxshi idrok etadilar, chunki so'z va ohang birligi musiqiy asar mazmunini oson idrok etishga yordam beradi. Xususan, musiqa rahbari kuy-qo'shiqlarni ijro etganda uning tanish ovozi, ifodali intonatsiyasi, mimikasi va ishoralari bolalarni maftun etadi. Shu vaqtda bolalarda musiqa ohanglari orqali hosil bo'lgan zavqlanish, quvonish, ajablanish kabi holatlarni kuzatish mumkin. Yangi musiqiy asar bilan tanishtirishda musiqa rahbarining jonli, ifodali ijrosi va qisqa, qiziqarli kirish so'zi katta rol o'ynaydi. Bolalar musiqiy asarning mazmunini bilib olganlaridan so'ng ularda o'z taassurotlarini hikoya qilib berishga ishtiyoq paydo bo'ladi.

BAHOR VALSI

Muhammadjon Mirzayev
musiqasi

Moderato

Musical score for page 24, featuring piano accompaniment for 'Bahor Valsi'. The score is written in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). It begins with a *mf* dynamic marking. The piece consists of seven systems of music, each with a treble and bass staff. The melody is primarily in the treble staff, while the bass staff provides harmonic support with chords and bass lines. The tempo is marked as *Moderato*.

Musical score for page 25, continuing the piano accompaniment for 'Bahor Valsi'. The score is written in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). It begins with a *mf* dynamic marking. The piece consists of seven systems of music, each with a treble and bass staff. The melody is primarily in the treble staff, while the bass staff provides harmonic support with chords and bass lines. The tempo is marked as *Moderato*. Dynamic markings include *f*, *dim.*, and *p*.

DURDONA QIZ

Allegretto

Sh.Yormatov musiqasi,
M.Muhamedova she'ri

gr
f
mf
p
 Dur-do - na xo'p go'-zal qiz,
 so'z-la-ri ham a-sal qiz
f
 Am-mo bir o - da-ti bor, so'r-g'i-chin qo'y-mas zin-hor

ay - yay - yay ay - yay - yay ay - yay - yay
tr
f
 Ov-qat-lan-sa bo-la-lar Dur-do-na so'r-g'ich so'-rar
 o-lib qo'y-sang ma-bo-do yi-g'i-ga la - bin bu-rar
 ay - yay - yay ay - yay - yay
 I. Qaytarish uchun II. Tamomlash uchun
 yi-g'i-ga la - bin bu - rar Biz un-ga de - may-miz hech, ay - yay - yay

Qo'shiq aytolmas quvna
Biz kabi yayrab o'ynab,
So'rg'ichidan bo'shamas
Bu odat yaxshi emas.
Ay-yay-yay, ay-yay-yay.

So'rg'ichini tashlasi
Bizday o'ynab yashnasa,
So'rmasa u erta-kech,
Biz unga demaymiz hech;
Ay-yay-yay, ay-yay-yay.

VALS

D. Shostakovich musiqasi

Allegro-moderato
p staccato

QASHQARCHA

O'zbek xalq kuyi

*Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan*

Moderato
mf

Piu mosso
f

POLKA

M. Glinka musiqasi

Vivace

Three systems of piano accompaniment for a Polka by M. Glinka. The first system starts with a piano (*p*) dynamic. The music is in 2/4 time and features a lively melody in the right hand and a rhythmic accompaniment in the left hand.

ITALYANCHA POLKA

S. Raxmaninov musiqasi

Moderato, legiero

Three systems of piano accompaniment for an Italian Polka by S. Raxmaninov. The first system starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The music is in 2/4 time and features a melody in the right hand and a rhythmic accompaniment in the left hand. Dynamics include *mf*, *cresc.*, *dim.*, and *p*.

PODACHI

Ikrom Akbarov musiqasi

Allegretto

Five systems of piano accompaniment for a Podachi by Ikrom Akbarov. The first system starts with a piano (*p*) dynamic. The music is in 2/4 time and features a melody in the right hand and a rhythmic accompaniment in the left hand. Dynamics include *p*, *mf*, *f*, *dim.*, and *p*.

Lya- lya - lya - lya - lya... -

MUSIQIY-RITMIK HARAKATLARNI BAJARISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Musiqqa mashg'ulotlarida musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish bolalarning axloqiy-ma'naviy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqqa mos raqs, o'yin harakatlari bajarish bolalarning diqqatini jamlash, xotirasini mustahkamlash va jismonan sog'lom o'sishlariga yordam beradi. Eng muhimi, raqs va ritmik harakatlar vositasida bolalarning musiqiy iqtidori, ritmik tuyg'usi shakllanadi, xotirasi charxlanadi. Musiqqa, raqs, o'yinlar kichik yoshdagi bolalarga ayniqsa tez ta'sir etadi. Musiqiy-ritmik harakatlar bolaning harakatchan, chaqqon bo'lishiga yordam beradi, qomatining to'g'ri o'sishiga ta'sir ko'rsatadi. Bolaga tetiklik va g'ayrat bag'ishlab, turli emotsional hislarni uyg'otadi. Raqs kuylari esa bolalarda ajoyib ichki his-tuyg'ular, kechinmalar hosil qilib, beixtiyor raqsga tushishga undaydi va ularni behad zavqlantiradi. Ko'rinib turibdiki, musiqqa bilan harakat turlarini ijro etishda bolalarning bog'chada bajaradigan o'yin va harakatlari alohida ahamiyatga ega. Tarbiyalanuvchilarning bog'chalarda bajaradigan musiqiy-ritmik harakatlari quyidagilardan iborat:

- tartibli qadam tashlash, yurish, chopish, sakrash kabi harakatlar;
- sahnalashtirilgan sujetli o'yinlarda (mashinani boshqarish, quyoncha, ayiq polvon, tulki, samolyot, paravoz, paxta terish, gul terish kabi turli) harakatlarni bajarish;
- kichik hajmli o'zbek xalq kuylari, sodda bayondagi bolalar xalq qo'shiqlari, bolalar folklori namunalaridan zavqlanish, mazmunini anglash va oddiy harakatlar yordamida milliy raqs elementlarini bajarish;
- o'yinda obrazli harakatlarni ifodalash uchun musiqiy-ritmik harakatlarni mustaqil o'zlashtirish;

- raqs va laparlar. Musiqqa ritmiga muvofiq harakatlarni almashtirib bajarish. Bu harakatlar bog'chada musiqqa bilan bajariladigan barcha harakatlarni o'z ichiga oladi.

Musiqqa mashg'ulotlarida bajariladigan harakatlarni asosan uch turga bo'lish mumkin:

- a) musiqali o'yinlar (sujetli);
- b) raqs;
- d) qo'shiqqa mos musiqiy-ritmik harakatlar.

Musiqqa mashg'ulotlarida bolalarning aqliy va jismoniy rivojida raqs, musiqali o'yinlar hamda musiqqa ostida harakatlar bajarish katta ahamiyatga ega. Musiqali o'yinlar o'z maqsadi va vazifalariga ko'ra didaktik o'yinlarga mansub bo'lib, ular asosan harakat vositasida ijro etilishi bilan xarakterlanadi.

UFOR

O'zbek xalq kuyi

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

♩ Allegro

Musical score for 'UFOR' in 2/4 time, marked Allegro. The score consists of six systems of piano accompaniment, each with a treble and bass clef staff. The first system begins with a dynamic marking of *mf*. The piece concludes with a double bar line and the word 'Fine' written above the staff.

Top section of the musical score for 'LAZGI' in 2/4 time. It features two systems of piano accompaniment with treble and bass clef staves. The first system includes a dynamic marking of *f*. The section ends with a double bar line and a repeat sign.

LAZGI

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

♩ Allegro moderato

Bottom section of the musical score for 'LAZGI' in 2/4 time, marked Allegro moderato. It consists of four systems of piano accompaniment with treble and bass clef staves. The first system has a dynamic marking of *f*, and the second system has a dynamic marking of *mf*. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

NAMANGANNING OLMASI

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

Moderato

mf

Fine

f

♩

Detailed description: This is a piano score for the piece 'NAMANGANNING OLMASI'. It is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Moderato'. The score consists of six systems of two staves each (treble and bass clef). The first system starts with a dynamic marking of 'mf'. The second system ends with the word 'Fine'. The third system begins with a dynamic marking of 'f'. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

TEGIRMON

T.Lomova musiqasi

Moderato

p

mf

f

dim.

rit.

Detailed description: This is a piano score for the piece 'TEGIRMON'. It is written in 3/4 time with a key signature of one flat (Bb). The tempo is marked 'Moderato'. The score consists of three systems of two staves each (treble and bass clef). The first system starts with a dynamic marking of 'p'. The second system has a dynamic marking of 'mf'. The third system has dynamic markings of 'f', 'dim.', and 'rit.'.

CHITTI GUL

O'zbek xalq kuyi

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

Allegretto

f

mf

p

Detailed description: This is a piano score for the piece 'CHITTI GUL'. It is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Allegretto'. The score consists of three systems of two staves each (treble and bass clef). The first system starts with a dynamic marking of 'f'. The second system has a dynamic marking of 'mf'. The third system has a dynamic marking of 'p'.

LENTALAR BILAN RAQS

Sonya Abramova musiqasi

Moderato

mp

f

mp

OLMA PISHGANDA KELING

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

Allegro

f

mf

f

OLMACHA ANOR

O'zbek xalq kuyi

N. Norxo'jayev
fortepiano uchun moslashtirgan

Moderato ♩ = 66

Musical score for 'Olmacha Anor' in 2/4 time, featuring piano accompaniment. The score consists of five systems of two staves each (treble and bass clef). The tempo is marked 'Moderato' with a quarter note equal to 66 beats per minute. Dynamics include *p* (piano) and *pp* (pianissimo).

NAVRO'Z RAQSI

D. Omonullayeva musiqasi

Quvnoq

Musical score for 'Navro'z Raqsi' in 3/8 time, featuring piano accompaniment. The score consists of four systems of two staves each (treble and bass clef). The tempo is marked 'Quvnoq'. Dynamics include *p* (piano) and *mf* (mezzo-forte).

VALS

R. Rizayeva musiqasi

Allegro

Musical score for 'Vals' in 3/4 time, featuring piano accompaniment. The score consists of three systems of two staves each (treble and bass clef). The tempo is marked 'Allegro'.

BOLALAR CHOLG'U ASBOBLARIDA JO'R BO'LISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Musiqa mashg'ulotlari davomida bolalar musiqa cholg'u asboblari jo'r bo'lish bolalar uchun g'oyatda yoqimlidir, chunki musiqa cholg'u asboblari tovushli o'yinchoqlar sifatida har bir bolani qiziqtiradi. Bolalar musiqa cholg'u asboblari, birinchi navbatda, bolalarda ijrochilik mahorati, musiqiy uquvi va qiziqishni o'stiradi. Musiqa asarlarini diqqat bilan tinglash, musiqaning xarakterini his etish musiqa cholg'u asboblari farqlashga, tovush balandligini bilishga o'rgatadi. Bolalar qo'shiqni kuydan ajrata olishga, qo'shiq so'zlarini aniq, tushunarli kuylashga, kirish qismidan so'ng qo'shiqni birga boshlash va tugallashga, metallofonda oddiy kuylarni, doirada oddiy ritmlarni ijro etishga harakat qiladilar. Musiqa mashg'ulotlarida bolalar guruhidan bolalar musiqa cholg'u asboblari orkestri, vokal ansambllari tuzish mumkin bo'ladi. Kichik hajmdagi o'zbek xalq kuylaridan boshlab, kattaroq asarlarga bolalar shaqildoqchalar, doirachalar va rumbalarda turli ritmik usullarni chalishni o'rganadilar.

Bolalar musiqa cholg'u asboblari kuychan va kuychan bo'lmagan shovqinli asboblari kabi ikki turga bo'linadi.

I. Kuychan bo'lgan musiqa cholg'u asboblari metallofon va kselofon kiradi.

II. Kuychan bo'lmagan shovqinli asboblarga doirachalar, bubenchalar, oddiy yog'och qoshiqlar, kichik shaqildoqlar, qo'ng'iroqchalar, barabanchalar, rumbalar, uchburchak marakassalar kiradi.

Bolalar cholg'u asboblari jo'r bo'lish quyidagi metodlar orqali amalga oshiriladi.

1. Dastlab bolalar kuyni diqqat bilan tinglab, musiqiy asarni tahlil qiladilar.
2. Turli musiqiy-ritmik harakatlar yordamida kuyni ritmik his etadilar. So'ngra qo'l yoki oyoq harakatlarini bajarib kuyni xotiralarida saqlab qoladilar.
3. Musiqiy-ritmik harakatlar orqali jo'r bo'lishni aniq bajara olgan bolalarga kuychan bo'lmagan shovqinli musiqa cholg'u asboblari kuyga jo'r bo'lishga ruxsat beriladi.
4. Keyinchalik esa passiv bolalar cholg'u asboblari chalishga jalb etiladi.
5. Bolalar musiqa cholg'u asbobida jo'r bo'lish, grafik ko'rsatmalar, rasmlarga qarab kuy ijro etish bog'cha bolalarining musiqiy ijodkorligini oshiradi.

Qo'shiq kuylash va raqsga tushishni o'rgatishda bolalar cholg'u asboblari foydalanish muhim rol o'ynaydi. Bu mashg'ulot bolalarda tembr uquvini rivojlantiradi, xotirasi, musiqiy uquvi, ritm tuyg'usini o'stiradi. Bolalar cholg'u asboblari ansambl hosil qilib kuy ijro etish bolalarda musiqaga yanada qiziqish uyg'otadi, natijada ularning musiqiy qobiliyatlarini shakllanadi.

SHALOLA

N. Norxo'jayev musiqasi,
Rauf Tolib she'ri

Allegretto

Tog'-lar - dan o - sha - san sha - lo - la, sha - lo - la. Gu - vil - lab to - sha - san

sha - lo - la, sha - lo - la. Qay - lar - ga sho - sha - san sha - lo - la

sha - lo - la.

BUVIJONIM

*D. Omonullayeva musiqasi,
Yo'ldosh Suyunov she'ri*

Shoshmasdan, quvnoq

Men-gateng-siz meh-ri-bor, So'z-la-ri-da seh - ri bor.

Er-tak ay-tib tol-may - di Er-ka-la-tib hor-may - di

Bu-vi-jon-nim bu-vi-jon Meh-ri-bo-nim bu-vi-jon

Baxtinga omon yuring
Xushxandon davron suring.

Ko'zingiz namlanmasin,
Dilingiz g'amlanmasin.

ASP BO'LAMAN

*Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan*

Allegro

YOMG'IRJON

*N.Norxo'jayev musiqasi,
Rauf Tolib she'ri*

Allegro

Yom-g'ir, yom-g'ir, yom-g'ir- jon, yog', yog', yog'.

O-la gov-mish si-gir-ni sog', sog', sog'. Deh-qon bu-vam

di-mo-g'i chog', chog', chog'. Bo-lar bug'-doy

nir-mo-ni tog', tog', tog'.

CHERTMAK

O'zbek xalq kuyi

*Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan*

Allegretto

mf

N. Norxo'jayev musiqasi,
Rauf Tolib she'ri

Con moto

KICHIK GURUH (2 YOSHLI) BOLALARI BILAN MUSIQA MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Bu guruh yoshidagi bolalar psixologik-fiziologik jihatdan hali to'liq rivojlanmagan, nutqi, xotirasi, tinglash malakasi, ovozi shakllanmagan, e'tiborini bir narsaga jalb qilish qobiliyati sust, ammo o'ta ta'sirchan va taqlidchan bo'ladi. Bu yoshda bolalarda tevarakatdagi narsalarga qiziqish tobora ortadi. Tarbiyachining shirin so'zlari, sho'x, quvnoq kuy-qo'shiqlar, o'yinlar ular e'tiborini o'ziga jalb etadi. Musiqa mashg'ulotida musiqa tinglash, kuylash bolalarda ovoz apparatining shakllanganligi bilan chambarchas bog'langan bo'ladi. Musiqa rahbari qo'shiqni mayin, jonli kuylaydi, so'ng rasmlar, o'yinchoqlar yordamida mazmunini qisqacha hikoya qiladi. Savol-javob orqali qo'shiq mazmunini ochib beradi. Dastlab bolalar qo'shiqni ijro eta olmaydilar. Ular takrorlanuvchi jummalarni kuylaydilar, xolos. Bolalarda kuylash holati, talaffuz, ovoz hosil qilish, to'g'ri nafas olish kabi vokal malakalarini shakllantirish ishlari boshlanadi. Bolalar musiqa rahbarining qo'shiq kuylashini, musiqiy harakatlarini ko'rsatib berishga harakat qiladilar. Asta-sekin tevarak-atrofga munosabatlarida jiddiy o'zgarishlar ro'y bera boshlaydi. Sujetli-tasvirli o'yinlarda ular kattalarning harakatini kuzatib, real predmet o'rniga o'yinchoqlardan foydalanadilar. Tayoqcha yordamida qo'g'irchoqni «ovqatlantiradilar», kubik bilan ko'ylakni «dazmol»laydilar. Bolalar o'zlari uchun aniq mustaqil rolli o'yinlar tanlaydilar (ona, haydovchi, shifokor, tikuvchi, sotuvchi). Mashg'ulot jarayonida har xil xarakterdagi qo'shiqlarni qiziqish bilan tinglaydilar va ularni bir-biridan farqlay boshlaydilar.

Musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishdan ko'zda tutilgan vazifalar quyidagilardan iborat:

- bolalarning sog'lig'ini mustahkamlash, barmoqlarning mayda muskullarini rivojlantirish;
- jamoada birgalikda yurish ko'nikmasini rivojlantirish;
- sensor tarbiyani davom ettirish: (ko'rish, eshitish, sezish, idrok etish);
- bolalarda ijobiy odatlarni shakllantirib borish;
- musiqaga hissiy (emotsional) javob bera olishini tarbiyalash;
- turli musiqa asboblari, magnit yozuvidagi kichik qo'shiq va kuylarni tinglashga ishtiyok uyg'otish;
- bolalarni ertak, hikoya, she'rlarni berilib tinglashga o'rgatish;
- o'yinchoqlar, rasmlarni qiziqish bilan ko'rishga undash;
- bolalarning musiqa ostida asosiy harakat turlari: to'g'ri yurish, yugurish, sakrashni o'rganib olishlariga yordam berish;
- musiqa ohangiga, ritmiga mos harakatlar bajarish, musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish.

KICHIK GURUH (3 YOSHLI) BOLALARI BILAN MUSIQA MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Kichikintoyning rivojlanishida uchinchi yosh o'tish bosqichi hisoblanadi. Bu yoshdagi bolalarning ikki yoshli bolalar bilan anchagina umumiyliklari bo'ladi, ammo bu yoshda muomala qilish malakasi, o'yin faoliyati, ularni o'rab turgan olam haqidagi dastlabki tushunchalarni o'zlashtirish uchun yangi imkoniyatlar paydo bo'ladi.

Bu yoshda bolada musiqa faoliyatining har xil turlarini idrok etishning o'ziga xos xususiyati namoyon bo'la boshlaydi. U musiqa tinglash, qo'shiq kuylash, raqsga tushish mumkinligini biladi va shunga ko'ra harakat qiladi.

Bolalar mayin alladan, jo'shqin, quvnoq kuydan turlicha ta'sirlanadilar. Ular e'tiborini ko'proq asarning ifodali tomonlari o'ziga jalb etadi. Kuylar va qo'shiqlar musiqa asarlarini idrok etish malakasini shakllantiradi. Ularga obrazli pyesalar (kuylar) berish tavsiya etiladi: samolyot, qushchalar, ayiq, quyon va h.k.

Bolalarda kuy va ohanglarni farqlash qobiliyati musiqali-didaktik o'yinlar va mashg'ulotlarda shakllantiriladi. Buning asosida musiqiy tovushning xususiyatlari: tovush balandligi, cho'zimi, tembri, dinamikasini ajrata boshlashadi. Uch yoshda bolalar kattalarning kuylashiga taqlid qiladilar. Bu bolalarda ovoz apparati va nutqning shakllanishi bilan chambarchas bog'langandir. Avval bolalar naqarotdagi so'zlarni, so'ngra jumla oxiridagi tovushlarni aniq talaffuz qila boshlaydilar. Qo'shiq aytishning cho'ziquqligi va ohangdorligi nafas olishning shakllanishi bilan bog'liq. Bolalarda avval qisqa, to'rt yoshda esa cho'ziq qo'shiqchilik intonatsiyasi paydo bo'ladi.

Musiqiy-ritmik harakat malakalari bolalarda asosan to'g'ri yurish, yugurish, sakrash malakalarini egallab olish hisobiga boyiydi. Bolalar xonada bemalol yura olishlari sababli bo'shliqda mo'ljal olish topshiriqlari murakkablashadi. Musiqa tinglash vaqtida qo'shiqdagi obraz (o'yinchoq)ni ko'rsatish katta ahamiyatga ega. Bunda musiqa rahbarining so'zi muhim rol o'ynaydi. U qo'shiq mazmunini qisqacha tushuntiradi. Tushuntirishdan avval bolalar diqqatini qo'shiqdagi obrazga qaratadi.

Qo'shiqni ifodali ijro etib, tegishli o'yinchoqlardan foydalanish, qo'shiq mazmunini insensirovkada ifodalash mumkin.

Kichik guruh uchun har bir musiqa mashg'ulotining davomiyligi 15-20 daqiqadan iborat, ya'ni:

- musiqiy-ritmik harakatlar - 5 daqiqani;
- tinglash - 3 daqiqani;
- kuylash - 5 daqiqani;
- raqs - 4 daqiqani;
- o'yin - 3 daqiqani tashkil etadi.

Kichik guruh uchun musiqa mashg'ulotlarining taxminiy rejasi

T/r	Mashg'ulot mazmuni	Uslub va usullar	Mashg'ulotning maqsadi va vazifalari
1.	Musiqiy-ritmik harakatlar. «Marsh». F. Nazarov musiqasi. «Yugurish». S. Abramova musiqasi. Chapakchalish va oyoq to'pillatish. «Yallama yorim» o'zbek xalq musiqasi.	Ko'rsatish, tushuntirish, rag'batlantirish, ogohlantirish.	Musiqa ritmiga mos yugurish va yurish. Sekin va tez tempni tushunish.
2.	Tinglash. «Qo'g'irchoqlar vals». S. Abramova musiqasi.	Suhbat, o'yin.	Musiqa mazmuni bilan tanishtirish va suhbat o'tkazish.
3.	Kuylash. «Ro'molcha». P. Mo'min she'ri. D. Omonullayeva musiqasi. «Archa qo'shig'i». M. Ikromova she'ri va musiqasi.	Tanishtirish, ijro, rag'batlantirish.	Qo'shiq mazmunini tanishtirib ko'rguzmalardan foydalanish.
4.	Raqs. «Ayiqchalar raqsi». I. Akbarov musiqasi.	Ko'rsatish, ogohlantirish, rag'batlantirish.	Raqsga har bir harakatini, sekin va tezligini ko'rsatib, tushuntirib berish.
5.	O'yin. «Ayiqpolvon va quyonchalar». S. Abramova musiqasi. «Ayiq». R. Rebikov musiqasi.	Tushuntirish, ko'rsatish.	O'yin qoidasiga rioya qilish, musiqa ohangiga qarab harakat qilish.

MASHG'ULOTNING BORISHI

1. Musiqiy-ritmik harakatlar.

Bolalar marsh ostida shaxdam qadamlar bilan zalga kirib kelishadi.

«Marsh». F. Nazarov musiqasi.

Musiqa rahbari: — Qani, bolajonlar, tezda qo'limizni belimizga qo'yib, oyoq uchida astagina yuguramiz.

«Yugurish». S. Abramova musiqasi.

Musiqa rahbari: — Bolalar, aytinglar-chi, «Marsh» chalsam sizlar qanday harakatni bajarasizlar?

Bolalar: — Mana bunday (yurishni ko'rsatishadi).

Musiqa rahbari: — To'g'ri, «Ayiqchalar raqsi» kuyini chalsam-chi? Sizlar nima qilasizlar? Ayiqchalar qanday yuradi?

Bolalar: — Mana bunday yuradi (ko'rsatishadi).

Musiqa rahbari: — To'ppa-to'g'ri. «Alla» kuyini chalsam sizlar nima qilasizlar? (Ijro).

(Bolalar harakatni ko'rsatadilar).

(Ijro). «Ayiqchalar». Ikrom Akbarov musiqasi.

2. Tinglash.

Musiqa rahbari: — Qizlar, hammangizning uyingizda qo'g'irchoqlaringiz bo'lsa kerak. Qani aytinglar-chi, ular qanday uxlashadi, menga kim ko'rsatib beradi? (Bolalar ko'rsatishadi).

Men sizlarga hozir «Qo'g'irchoqlar valsi» kuyini ijro etib beraman. Kuyini diqqat bilan tinglanglar va unga qanday raqs tushish mumkinligini o'ylab ko'ringlar.

3. Kuylash.

Musiqa rahbari: — Hozir sizga qo'shiqning boshlanishini ijro etaman. Eslab ko'ring-chi. (Ijro). Endi «Ro'molcha» qo'shig'ini kuylaymiz.

Musiqa rahbari: — Aziz bolajonlar, yaqinda qaysi bayramni nishonlaymiz?

Bolalar: — Yangi yil bayramini.

Musiqa rahbari: — To'ppa-to'g'ri. Bu bayramga kimlar keladi?

Bolalar: — Qorqiz.

Musiqa rahbari: — Yana-chi?

Bolalar: — Qorbobo.

Musiqa rahbari: — Qorbobo o'zi bilan sizlarga nimalar olib keladi?

Bolalar: — Qorbobo o'zi bilan bizlarga sovg'alar olib keladi.

Musiqa rahbari: — Bolajonlar, Qorbobodan sovg'alar olish uchun sizlar she'r va qo'shiqlar aytib berishingiz kerak bo'ladi. Biz sizlar bilan bugun yangi qo'shiq — «Archa qo'shig'i»ni o'rganamiz. (Ijro).

(1- bandi yodlanadi.)

(Ijro). «Archa qo'shig'i». M.Ikromova musiqasi

4. Raqs.

Musiqa rahbari: — Bolajonlar quyonchalar qanday sakraydilar? Ko'rsatib bering. (Harakatni ko'rsatadilar). Qishda ayiqchalar qanday yuradi? (Harakatni ko'rsatadilar). Hozir sizlar bilan musiqa ostida ayiqchalarning yurish harakatini bajaramiz. («Ayiqchalar raqsi»). Endi ayiqpolvon va quyonchalar o'yinini o'ynaymiz. (Ijro).

Musiqa rahbari: — Yaxshi, barakalla, bolajonlar. Bugun hammangiz mashg'ulotda faol ishtirok etdingiz. Rahmat, sog'-salomat bo'linglar. Hozir musiqa ostida qadam tashlab, zaldan chiqib ketamiz.

—

Tempo di marcia **MARSH** *F.Nazarov musiqasi*

QO'G'IRCHOQLAR VALSI

S.Abramova musiqasi

Moderato

YUGURISH

S. Abramova musiqasi

Allegretto

AYIQCHALAR RAQSI

Ikrom Akbarov musiqasi

Andantino

RO'MOLCHA

D. Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri

Andantino

Ro'- mol cha-yu, ro'-mol-cha, gul - la-ri xol - cha-xol - cha,
Ol - cha - si har xil e - kan Ye - til-gan sar- xil e - kan.

Xol e - mas ol - cha - ol - cha, ro' - mol - cha - yu, ro' - mol - cha.
Ba' - zi - la - ri push - ti rang ko'p - la - ri qi - zil e - kan

Coda

M. Ikromova
she'ri va musiqasi

Allegretto

Qor - bo - bo - ning sov - g'a - si, Be - za - til - gan ar - cha - si.

Lay - lum, la - la - lum, Be - za - til - gan ar - cha - si.

Chiroylidur archamiz,
Quv nab boqdik barchamiz,
Laylum lalalum,
Quv nab boqdik barchamiz.

Aylanadi archamiz,
Biz ashula aytamiz,
Laylum lalalum,
Biz ashula aytamiz.

O'RTA GURUH (4 YOSHLI) BOLALARI BILAN MUSIQA MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

O'rta guruh bolalarining atrofidagi hodisalarga qiziqishi ancha ortadi, ular musiqa rahbariga turli savollar bera boshlaydilar. Bu yoshda nutq rivojlanishida jiddiy o'zgarishlar yuz beradi: bolalarning so'z boyligi ortadi, ular tevarak-atrof haqida fikr yurita oladigan bo'ladilar, badiiy asarlarga, musiqa – ritmga ta'sirchanlik kuchayadi.

To'rt yoshli bolalar musiqadan emotsional ta'sirlanadilar. Ular musiqadagi yorqin kayfiyatni (musiqaning sho'x yoki osoyishta ekanini) oson farqlaydilar. Tanish qo'shiq va kuylarni bilib oladilar, ularning nomlarini aytadilar. Bolalar tovushlar balandligini, tembrini farqlay oladilar, musiqa rahbarining ovozigacha yaxshi moslashadilar, cho'zib kuylay boshlaydilar. Ular yurish, yugurish ritmini, yorqin dinamik va temp o'zgarishlarini, asar (kuy)ning 2 qismli shaklini harakat bilan ifodalay oladilar.

O'rta guruhlarda musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishdan maqsad va ko'zda tutilgan vazifalar quyidagilardan iborat:

- turli kayfiyatdagi musiqa asarlariga qiziqishni uyg'otish;
 - musiqa yangraganda undagi o'zgarishlarni his etish;
 - tovushlar baland-pastligini, 2-3 ta bolalar cholg'u asboblarning tembrlarini farqlash;
 - yurish-yugurishga mos harakatni ifodalash;
 - tanish qo'shiq va kuylarni tinglab farqlash qobiliyati va malakalarini tarbiyalash;
 - qo'shiq kuylashda kuychanlik (tovushlarni mayin cho'zish), sodda oddiy ritmdagi qo'shiqlarni sof intonatsiyada kuylash, jamoada kuylash malaka va ko'nikmalarini shakllantirish;
 - raqs va obrazli harakatlarni o'rganishda musiqa va harakat birligini rivojlantirish.
- To'rt yoshli bolalarda musiqiy ijodkorlikning dastlabki kurtaklari namoyon bo'ladi. Ular turli obrazlarni yangicha talqin eta boshlaydilar, ijodiy yutuqlaridan zavqlanadilar, mustaqil fikr yuritishga o'rganadilar.

O'rta guruh bolalarining diqqat-e'tibori oldingi guruhga qaraganda birmuncha turg'un, nutqi, xotirasi, musiqani idrok etish qobiliyati ancha rivojlangan bo'ladi. Ular raqsbob kuylarni jonli ijro etadilar. Bu yoshda musiqaning mazmuni va xarakterini bilishga qiziqish paydo bo'ladi. Musiqa asarlari ham bolalar xotirasida ancha vaqt saqlanib qoladi, ular o'z taassurotlarini hikoya qilib berishga harakat qiladilar. Qo'shiqlarni musiqiy harakatlarni aniq bajarib ijro etadilar. Bolalar cholg'u asboblari yengil kuylarga jo'r bo'lish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Musiqa mashg'ulotlarida faol qatnashib, berilgan topshiriqlarni kichik guruhga qaraganda aniq bajara oladilar. Musiqiy ertaliklar, tadbirlarda faol qatnashadilar. O'rta guruh uchun musiqa mashg'ulotlarining davomiyligi 20-25 daqiqani tashkil etadi.

Ya'ni:

- musiqiy-ritmik harakatlar – 5 daqiqani;
- tinglash – 3 daqiqani;

- cholg'ularda jo'r bo'lish - 4 daqiqani;
- ovoz sozlash - 2 daqiqani;
- kuylash - 7 daqiqani;
- o'yin - 4 daqiqani.

O'rta guruh uchun musiqa mashg'ulotlarining taxminiy rejasi

Mashg'ulot mazmuni	Uslub va usullar	Mashg'ulotning maqsad va vazifalari
I. Musiqiy-ritmik harakatlilar. 1. «Marsh». S. Abramova musiqasi. 2. «Do'loncha», o'zbek xalq kuyi: a) oyoq to'pillatish, o'tirib-turish; b) qo'llarni yonga tashlash.	Ifodali ijro ko'rsatish, rag'batlantirish, ogohlantirish.	Ritmga mos qadam tashlash, yengil yugurish, oyoq va qo'l harakatini ritmga mos bajarishga o'rgatish. Bolalarda musiqiy-ritmik harakat ko'nikmasi va malakasini rivojlantirish.
II. Tinglash. «Kuz». S. Abramova musiqasi, N. Ro'zimuhamedov she'ri.	Ijro, ko'rgazmali suhbat.	Asar mazmuni va kayfiyati bilan tanishtirish, musiqa ohangini his etish va musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirish.
Didaktik o'yin: kirish qismi, qo'shiqning bandi va cholg'u kuyini farqlash.	Tushuntirish, ko'rsatish, rag'batlantirish, ogohlantirish.	His etish va musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirish.
Ovoz sozlash: «Zina». D. Omonullayeva musiqasi, P. Mo'min she'ri.	Ko'rsatish, o'yin.	Tovush yo'nalishini his etishga o'rgatish. Sof ovoz hosil qilish va eshitish qobiliyatini rivojlantirish.
Kuylash: «Bug'doy». R. Tolib she'ri, N. Norxo'jayev musiqasi. «Paxtaoy». F. Nazarov musiqasi, T. Ilhomov she'ri.	Ijro, ko'rgazmali suhbat-tushuntirish.	Davr bilan hamohang, faslga mos qo'shiqlarni kuylashga o'rgatish. Musiqa jo'rtligida ovozning sof va jarangdorligini rivojlantirish.
O'zbek milliy cholg'ularida jo'r bo'lish. «Yallama yorim». H. Rahimov qayta ishlagan.	Ko'rsatish, tushuntirish, ogohlantirish, rag'batlantirish.	Bolalarni milliy cholg'ular bilan tanishtirish, zarbli cholg'ularda jo'r bo'lish.
O'yin: Joyingni egalla. «Marsh». S. Abramova musiqasi. «Do'loncha» o'zbek xalq kuyi yoki «Yallama yorim» o'zbek xalq kuyi.	Tushuntirish, ko'rsatish, ogohlantirish, rag'batlantirish.	O'yin davomida harakat ijodkorligini o'stirish. Bolalarni jamoada faolligini oshirish.

—

MASHG'ULOTNING BORISHI

Bolalar zalga kirmasdan avval musiqa rahbari bilan salomlashadilar.

Musiqa rahbari: — Bolalar, hozir marsh ostida musiqaga mos holatda yuramiz (ijro). Endi yengil yuguramiz (oyoq uchida). O'g'il bolalar qo'lini belga qo'yadilar, qizlar etagini ushlab o'ng oyoqni to'pillatadi (I qism). Mana bu kuyga o'tirib-turamiz. Qo'llarni yonga tashlaymiz (II qism). Yaxshi, endi joyingizga marsh ostida kelib o'tiring.

Hozir qo'shiq tinglaymiz, nima haqida ekanligini aytasiz. (Ijro).

Bolalar: — Kuz haqida ekan.

Musiqa rahbari: — To'g'ri, kuz haqida. Kayfiyati qanday, mayinmi, sho'xmi?

Bolalar: — Kayfiyati mayin, kuychan (musiqa rahbari kuz rasmini ko'rsatib, yana ijro etib beradi).

Musiqa rahbari: — Hozir qo'lingiz bilan kirish qismini ko'rsatasiz, qo'shiq bandida qo'lingizni o'rtaga harakatlantirasiz, cholg'u qismida chapak chalib qo'yasiz (ijro).

Musiqa rahbari: — Mana bu zinachada tovushlar joylashgan. Hozir shoshmay kuylay boshlaymiz (do-re-mi-fa-sol) du-du-du-du-du qo'limiz bilan ko'rsatamiz. Bolalar, endi «Bug'doy» qo'shig'ini takrorlaymiz. (Ijro). Men yana yangi qo'shiq ijro etaman, uning nima haqida ekanligini aytasiz. (Ijro).

Bolalar: — Paxta haqida ekan.

Musiqa rahbari: — To'g'ri, paxta — bizning boyligimiz, faxrimiz (paxta rasmi yoki o'zi ko'rsatiladi). «Chanoq» degani paxta joylashgan joy. Mana bu xirmon — terilgan paxtalar to'plab quritiladigan joy ma'nosini anglatadi. (So'ng «Paxtaoy» qo'shig'ini musiqiy jummalarga bo'lib, oldin naqarotini, keyin bir bandini o'rgatadi).

Bu bizning milliy cholg'ularimizdan doira. Hozir hammamiz «Yallama yorim» kuyiga chapak chalib jo'r bo'lamiz. (Ijro).

Endi o'mimizdan turib, marsh ostida doira hosil qilamiz. «Yallama yorim» kuyiga o'yinga tushamiz.

Ana endi stulchalar oldiga boramiz, o'rtadagi bola turganda, sizlar o'tirasizlar. U o'tirganida esa sizlar turasizlar. Kuyning I va II qismida o'rtadagi bola hammaga qo'shilib, bir tonga harakatlanadilar. Musiqa to'xtashi bilan I bolaga joy yetmay qoladi. U o'rtaga chiqadi va o'yin davom etadi.

Musiqa rahbari: — Bolalar, bu mashg'ulotga yaxshi qatnashdingiz. Endi «Marsh» musiqasi ostida zaldan chiqib ketamiz.

Rahmat, hammamiz kel yonimga, yo'q-yo'q harakatini bajaramiz (I qism). Endi koptokni yuqoriga otamiz (II qism).

—

MARSH

Tempo di marshe

D.Omonullayeva musiqasi

Musical score for 'MARSH' in 2/4 time, key of D major. It consists of three systems of piano accompaniment. The first system starts with a forte (f) dynamic and a mezzo-piano (mp) dynamic. The second system starts with a forte (f) dynamic. The third system continues the piano accompaniment.

DO'LONCHA

Allegro

*Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan*

Musical score for 'DO'LONCHA' in 2/4 time, key of D major. It consists of three systems of piano accompaniment. The first system starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The second system starts with a forte (f) dynamic. The third system continues the piano accompaniment.

KUZ

*S.Abramova musiqasi,
N.Ro'zimuhamedov she'ri*

Allegretto

Musical score for 'KUZ' in 3/8 time, key of D major. It includes piano accompaniment and vocal lines. The piano accompaniment starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The vocal lines have lyrics in Uzbek. The score consists of six systems.

Lyrics:
 Ke - lib yet - di jav - har kuz, San - diq och - di
 gav - har kuz, Bog' - lar - ning sa - xo - va - ti -
 so - chil - di noz - ne' - ma - ti. Bog' - lar - ning

sa - xo - va - ti - so - chil - di, noz - ne' - ma - ti.

Xil-xil pishdi nok, gilos,
Ochildi paxtamiz soz.

Ochildi paxtamiz soz,
Paxtamiz, jon paxtamiz.

ZINA

*D. Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri*

Yakka

Yu - qo - ri - ga o - lib chi - qar

Moderato, non troppo

sempre

as - ta as - ta, Qa - dam qo'y - sang tu - shi - ra - di ya - na past - ga.

stacc.

Qa - ni bir bor o'z - ni si - na, u - dir ni - ma?

sfz.

Qa - ni bir bor o'z - ni si - na, u - dir - zi - na!

BUG'DOY

*N. Norxo'jayev musiqasi,
Rauf Tolib she'ri*

Moderato

Yakka

Xor

Yakka

Ek - kan e - dim ko' - kut bo'l - di, don bo'l - di, don bo'l - di. Pish - gan - dan so'ng

mf

sempre stacc.

Xor

Yakka

op - poq - qi - na non bo'l - di, non bo'l - di. E - lim boy, e - lim boy,

Xor

ni - ma - ga boy? E - lim boy,

e - lim boy, e - kar bug' - doy.

PAXTAOY

Fatoh Nazarov musiqasi,
To'liq in Ilhomov she'ri

Allegretto

Biz-ning ku-mush pax - ta - oy, Da - la - miz - ga sen chi - roy.
To' - lib chiq - ding cha - noq - qa, Ku - lib boq - ding har yoq - qa.

Pax - ta, pax - ta, jon - pax - ta, yur - tim sen - ga kon pax - ta.

Yulduzlardek sochilib, O'lkamga fayz bersam,
Lo'ppi-lo'ppi ochilib, Dillarni xushnud etsam.

YALLAMA YORIM

O'zbek xalq kuyi

Habibullo Rahimov fortepiano uchun moslashtirgan

Allegro moderato

KATTA GURUH (5 YOSHLI) BOLALARI BILAN MUSIQA MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Besh yoshli bolalarda o'ynab kuylash, rasm solish, idrok qilish faoliyatlari o'rtta guruh bolalariga qaraganda ko'proq rivojlangan bo'ladi. Bolalar o'yinchoqlarini rangi, turiga qarab qismlarga ajratib chiqa oladilar. Bu yoshdagi bolalar predmetlarning rangi, shakli, hajmi, musiqa tovushlarining ritmini to'g'ri farqlaydilar. Bolalarda axloqiy hissiyot bilan birga estetik hissiyot ham rivojlanadi. Qo'shiq, rasm, ertak, hikoya-ertak va she'rlarni obrazda ifodali qilib ijro etadilar. Kuyning tovush va ritmlar tasvirini, turli musiqa cholg'ularining tembrini, musiqa ohangi kuchini farqlay oladilar. Katta guruh musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishdan maqsad va ko'zda tutilgan vazifalar quyidagilardan iborat:

- bolalar nutqini takomillashtirish, so'zlarni aniq talaffuz etishga o'rgatish;
- musiqa asarlari bilan tanishishda bolalarning badiiy idrokini o'stirish;
- musiqa asarlaridan emotsional ta'sirlanish, ularga qiziqish uyg'otish;
- asar mazmunining ifoda vositalarini aniqlay bilish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- qo'shiq so'zlarini tabiiy ovozda, zo'riqmay, to'g'ri talaffuz qilib kuylashga o'rgatish;
- musiqaning yorqin xarakterini ifodalab, dinamika tempi, registrdagi o'zgarishlarni his etib yurish. Obrazlarni musiqali o'yinda ifodalash, oddiy ritmik kuylarni metallofondada ijro etish;
- oddiy ijrochilik malakasini shakllantirish. Fortepiano jo'rligida ovoznig tabiiy va sof jarangdorligini hosil etish;
- turlicha kayfiyat beruvchi musiqa ostida ritmik harakatlarni bajarish, o'yin va raqs harakatlarini improvizatsiya qilish;
- bolalar cholg'u asboblari oddiy ijrochilik usulini bajarish.

Katta guruh bolalarida musiqiy asar mazmuni va xarakterini idrok etish, o'z taassurotlarini hikoya qilib berish qobiliyati rivojlangan bo'ladi. Ular mashg'ulotlarda faol qatnashib, berilgan topshiriqlarni o'rtta guruh bolalariga qaraganda aniq bajara oladilar. Besh yoshli bolalar musiqaning xakteri va mazmuniga mos musiqiy-ritmik harakatlar tartibini eslab qolish va ifodali qilib ijro etishga moyil bo'ladilar. Qo'shiqlarni ohangli ijro etib, xalq raqs va o'yinlaridagi harakatlarni tayyorgarliksiz bajara oladilar. Bolalar cholg'u asboblari tovush tembriga ko'ra ajratadilar va ularni turli uslublarda chalish qobiliyatiga ega bo'ladilar.

Katta guruh uchun musiqa mashg'ulotlarining davomiyligi 25-30 daqiqani tashkil etadi:

- musiqiy-ritmik harakatlar - 5 daqiqani;
- tinglash - 3 daqiqani;
- cholg'uda ijro - 3 daqiqani;
- ovoz sozlash - 3 daqiqani;
- kuylash - 8 daqiqani;

- musiqaviy-ritmik harakat. Raqs - 4 daqiqani;
- o'yin - 4 daqiqani.

Katta guruh uchun musiqa mashg'ulotlarining taxminiy rejası

Mashg'ulot mazmuni	Uslub va usullar	Mashg'ulotning maqsad va vazifalari
1. Musiqiy-ritmik harakatlar: «Marsh Teodoro». J. Bize musiqasi. «Yugurish» S. Abramova musiqasi. «Prujina mashqi». S. Abramova musiqasi.	Ko'rsatish, ogohlantirish, rag'batlantirish, tushuntirish.	Musiqaga mos ravishda yurish. Yengil harakatlanish. Musiqa ritmini oyoqda ko'rsatish. Yarim o'tirib turgan holda doira bo'lib yurish.
2. Tinglash: «Qari navo» o'zbek xalq kuyi.	Ijro, suhbat.	Asar kayfiyati va mazmuni bilan tanishtirish.
«Qari navo». 3. Dutor cholg'usida jo'r bo'lish.	Ko'rsatish, tushuntirish.	Kuchli hissaga zarb berish ko'nikmalarini rivojlantirish.
4. Ovoz sozlash: «Zina». D. Omonullayeva musiqasi, P. Mo'min she'ri.	Ko'rsatish, tushuntirish berish, o'yin usuli.	Bolalarni sof ovozda kuylashga o'rgatish, tovush yo'nalishini his etish.
5. «Qadim Turon» N. Norxo'jayev musiqasi, P. Mo'min she'ri. «Etikcham». D. Omonullayeva musiqasi, Q. Ota she'ri.	Ijro, suhbat.	Qo'shiq mazmuni va ohangi bilan tanishtirish.
6. Musiqiy-ritmik harakatlar: raqs elementlaridan qo'l harakati. «Yallama yorim», o'zbek xalq kuyi.	Ko'rsatish, tushuntirish, rag'batlantirish.	Raqs harakatlarini ko'rsatib berish.
7. O'yin: «Tutib ol». I. Gaydn musiqasi.	Tushuntirish, rag'batlantirish, ogohlantirish.	Musiqa ritmiga mos harakatlanish malakalarini o'stirish. «Tutib ol» so'zidan so'ng yugurishga o'rgatish.

MASHG'ULOTNING BORISHI

«Marsh» chalinadi, bolalar shaxdam qadamlar bilan zalga kirib kelib, doira shaklini hosil qilishadi. (Musika rahbari bolalar bilan salomlashadi).

Musika rahbari: – Bolalar, hozir qo'limizni belga qo'yib doirani buzmagan holda oyoq uchida yuguramiz.

(Bolalar yugurishadi).

Musika rahbari: – Endi hozirgi chaladigan musiqamning I qismiga yarim o'tirib-turgan holda doira bo'ylab yuramiz, keyin yarim o'tirib-turish mashqini bajaramiz. Yarim o'tirib-turib yurish qanday amalga oshiriladi?

(Bolalar ko'rsatishadi).

Musika rahbari: – Barakalla, to'g'ri, II qismiga oyoq uchida turish mashqini bajaramiz. (Ijro).

Musika rahbari: – Judayam yaxshi, endi «Marsh» ostida joyimizga kelib o'tiramiz.

Bolalar hozir sizlarga kuy ijro etib beraman. Diqqat bilan tinglanglar, keyin bu kuyga qanday harakatlarni bajarsa bo'ladi? (Ijro). «Qari navo».

(Bolalar turli xil javoblar berishadi). Dutor cholg'usida mana bunday jo'r bo'lib turamiz.

Musika rahbari: – Bolalar, bugun biz siz bilan endi «Qadim Turon» qo'shig'ini takrorlaymiz. (Ijro).

Musika rahbari: – Endi «Etikcham» qo'shig'ini eshiting. Nima haqida ekan? (Bolalar javob berishadi).

Musika rahbari qo'shiq so'zlarini aytib, jummalarga bo'lib, ohangini o'rgatadi.

O'zi aytib berganidan so'ng, bolalarga I- bandidan boshlab o'rgatadi.

Bolalar qo'shiqning I- bandini aytib bo'lishgandan so'ng hammalari o'rinlaridan turib doira hosil qiladilar.

Musika rahbari: – Hammamiz kel yonimga, yo'q-yo'q harakatini bajaramiz. (Ijro I qismga). Endi ko'ptokni yuqoriga otamiz (II qism). Hozir «Tutib ol!» o'yinini o'ynaymiz. (O'yin qoidasi bilan tanishtirib, o'yin o'ynaladi).

Yaxshi, barakalla, bugun ham juda yaxshi harakat qildingiz. Hammangizga rahmat, sog'-salomat bo'linglar, mashg'ulot tamom, xayr.

—

MARSH TEODORO

J. Bize musiqasi

Tempo di marcia
♩ = 120

PRUJINA MASHQI

Sonya Abramova
musiqasi

Allegro moderato

CHORI CHAMBAR

Allegro

N.Norxo'jayev qayta ishlagan

Cho-ri cham-bar, bi-ri am-bar, O-na qiz qay-da, o-la bu-la tog'-da.

Tog'-man-zuv-man, zan-jir hal-qa, ku-mish bal-qa. O-na-bosh-yon-bosh gul-dir-gup.

QO'NG'IROQCHA

(Ovoz sozlash uchun)

Allegro

*D.Omonullayeva musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri*

rit. *mf* Qo'n-g'i-roq-cha.

qo'n-g'i-roq-cha ja-rang-la, ja-rang-la.

Bo-la-lar-ni, bo-la-lar-ni shod ay-la, shod ay-la.

QADIM TURON

Allegro moderato

*N.Norxo'jayev musiqasi,
Po'lat Mo'min she'ri*

Uch Hu-mo qush par-vo-zi xush Ay-tay-chin-dan-bax-tim

sen-dan. Keng Tur-kis-ton Men-ga ma-kon El qa-dr-don O'z-be-kis-ton

§

Qa-dim Tu-ron

Samosi sof, chaqnar oftob,
Bag'ri kengdir, do'sti ko'pdir.
Aytay chindan, baxtim sendan.
Bor bo'l, humo, bor bo'l, humo.

NEVARALAR QO'SHIG'I

*N. Norxo'jayev musiqasi,
Safar Barnoyev she'ri*

Allegretto

Bo-g'im bor, gul- zo-rim bor

Bosh bog'-bo-ni bo-bom-lar. Shi-rin so'z-li, be-o-zor Meh-ri-bo-nim

mo-mom-lar. Ne-va-ra, e-va-ra, che-va-ra - miz.

Biz-lar uy-ning che-va-ri - miz, che-va-ri - miz.

Niyatimiz pok, nurli,
Shundan bizlar g'ururli.

Bobo, momolar bilan
Yashash qanday sururli.

ARG'IMCHOQ

*D. Omonullayeva musiqasi,
P. Mo'min she'ri*

Moderato

Xa - yuv, xa - yuv.
Xa - yuv, xa - yuv.

Ar-g'im-choq-da uch - dik, Va ya-na, va ya-na tez-roq, tez-roq
A-shu-la-lar ayt - dik.

uch - dik ham-ma-miz, ham-ma-miz xur-sand bo'-lib kul - dik.

TAYYORLOV GURUHI (6-7 YOSHLI) BOLALARI BILAN MUSIQA MASHG'ULOTLARINI O'TKAZISHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

Olti yoshli bolalar tarbiyachilar topshiradigan vazifalarning mohiyatini tushunadilar, ko'rsatmalarni mustaqil bajaradilar. O'z xatti-harakatini boshqarish ko'nikmasi bolaning diqqatiga, xotirasiga, fikrlashiga ta'sir etadi.

Bolalarning turli xarakterdagi musiqalarga nisbatan faol qiziqishi va emotsional ta'sirchanlik o'sadi, musiqiy idroki rivojlanadi, qo'shiqning qaysi qo'shiq ekanini kirish qismi yoki umumiy ohangidan bilib olishni o'rganadilar. Musiqa taassurotlarini boyitish, musiqiy tovushlar baland-pastligi, ritm, tembri, dinamikasini ajrata olish qobiliyati rivojlanadi, turli shakllar, janrlar (marsh, raqs, alla) haqida tushunchaga ega bo'ladi. Tovushni to'g'ri hosil qilish, sof intonatsiya, musiqa ostida ritmik harakatlarining ifodaliligi, raqs va o'yinlarda obrazli harakatlar, bolalar cholg'u asboblarning tovush tembrlarini ajrata bilish, ijro etish kabi ijrochilik malakalari shakllanadi.

Yetti yoshli bolalarning harakatlari birmuncha aniq va uyg'unlashgan bo'ladi. Kuch, tezlik, chidamlilik va chaqqonlik kabi sifatlar ortadi. Xayolda «o'ynab o'tirish» ko'nikmasi paydo bo'ladi. Ayniqsa o'g'il bolalarda mustaqil harakat qilish faoliyati ortadi. Bu yoshdagi bolalar o'z harakatlarini baholay oladilar. Kattalar bilan shaxsiy muloqot qilish va ishonchli munosabatlarga intilish kuchayadi. Maktabga tayyorlov guruhida bolalar turli faoliyatlarni bajaradilar, mashg'ulotlar jarayonida aniq umumlashgan bilim va ko'nikmaga ega bo'ladi. Eshitish qobiliyati takomillashadi.

She'rni tinglash ko'nikmasi shakllanadi, musiqa emotsional qiziqishi ortadi, musiqa tinglash va musiqani ritmik his etish ko'nikmasi mustahkamlanadi. 6-7 yoshda bolalar kuyni anglagan holda qo'shiq kuyiladi va bolalar musiqa cholg'u asboblari ohanglarni eslab ijro etadilar.

Bu guruhda musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishdan maqsad va ko'zda tutilgan vazifalar quyidagilardan iborat:

- musiqiy janrlarni ajrata bilishga, musiqa mazmunini tushunishga o'rgatish;
- musiqaning kirish qismi, boshlanishi, yakuni, naqarot, tempi, dinamikasini farqlashga o'rgatish;
- qo'shiqni tabiiy, yengil, jarangdor, yoqimli ovozda kuyiladi. Musiqa jummalari orasida yelkalarini ko'tarmasdan nafas olish, so'zlarni aniq, ravon talaffuz qilish, qo'shiqni barobar boshlab, barobar tugatishga o'rgatish;
- musiqaning turlicha xarakteri, dinamikasi va registrlariga mos ifodali hamda erkin harakat qilishga o'rgatish;
- bolalarni tantanavor, bayramona ritmda, shiddatli va kichik qadamda yurish kabi harakatlarni musiqa xarakteriga mos ravishda bajarishga o'rgatish;

- bolalarning cholg'ularda ijro etilgan kuy ohangiga qiziqishini kuchaytirish, turli cholg'ularda chalishning eng sodda usullarini o'rgatish. Ansambl va orkestrda kuyni aniq ifodalab ijro etish.

Tayyorlov guruhi uchun musiqa mashg'ulotining davomiyligi 30-35 daqiqadan iborat bo'lgani ma'qul. Ya'ni:

- musiqiy-ritmik harakatlar - 7 daqiqani;
- tinglash - 4 daqiqani;
- cholg'ularda ijro - 4 daqiqani;
- musiqa savodi - 3 daqiqani;
- qo'shiq kuyiladi - 10 daqiqani.
- o'yin - 6 daqiqani tashkil etishi kerak.

Tayyorlov guruhi uchun musiqa mashg'ulotlarining taxminiy rejasini

Mashg'ulot mazmuni	Uslub va usullar	Mashg'ulotning maqsad va vazifalari
I. Musiqiy-ritmik harakatlar: 1. «Marsh». M. Blanter musiqasi. 2. «Yugurish». S. Abramova musiqasi. 3. Yonlama galop. «Masxarabozlar». D. Kabalevskiy musiqasi. 4. «Arqonni tort». «Andijon polkasi». O'zbek xalq kuyi.	Ko'rsatish, tushuntirish, ogohlantirish, rag'batlantirish.	Marshda ritmi his etib yurish. Yonlama galop harakatini mustahkamlash. «Arqonni tort» o'yini harakatini aniq ko'rsatishga o'rgatish.
II. Tinglash. «Masxarabozlar». D. Kabalevskiy musiqasi.	Ijro, ko'rgazmali suhbat.	Asar kayfiyati va mazmuni bilan tanishtirish.
III. Milliy cholg'ularda jo'r bo'lish. Dutor, doira «Andijon polkasi».	Ko'rsatish, tushuntirish.	Kuchli hissani his etib kuyga jo'r bo'lish.
IV. Musiqa savodi (ovoz sozlash). «Bolalar va g'ozlar». J. Najmiddinov musiqasi, M. Qo'shoqov she'ri.	Ijro, ko'rsatish, tushuntirish, o'yin usuli.	Bolalarni sof ovozda kuyiladi, tovush yo'nalishini qo'l harakati bilan ko'rsatish.
V. Kuyiladi: «Nevaralar qo'shig'i». 1. «Aziz bo'ston — O'zbekiston». D. Omonullayeva musiqasi, M. Mirzo she'ri.	Ijro, ko'rgazmali suhbat.	Qo'shiqning 2- bandini o'rgatish. «Uzum» qo'shig'ining so'z va ohangini o'rgatish.
VI. O'yin: «Kim chaqqon?» «Yugurish». S. Abramova musiqasi.	Ko'rsatish, tushuntirish, ogohlantirish, rag'batlantirish.	Just bo'lib raqs tushishga o'rgatish. Ritm hissini rivojlantirish. O'yin qoidasiga rioya qilish. Diqqatni tarkib toptirish.

MASHG'ULOTNING BORISHI

Bolalar: — Assalomu alaykum!

Musiqa rahbari: — Vaalaykum assalom! Hozir musiqaga mos yuramiz va yuguramiz («Marsh» kuyiga yurib, «Yugurish» kuyiga mos ravishda oyoq uchida yengil yuguradilar). Endi yonlama galopni (og'izda kuylab, ko'rsatadi). Musiqa jo'rligida harakatni bajaradilar. Arqonni o'zingizga tortasiz (harakat ko'rsatib beriladi), marsh ostida joyingizga kelib o'tirasiz. Bolalar harakatni bajaradilar.

Bolalar, hozir bir kuyni ijro etaman, kayfiyatini aniqlang. («Masxarabozlar» kuyi ijro etiladi).

Bolalar: — Bu kuy quvnoq, sho'x ekan.

Musiqa rahbari: — To'g'ri, quvnoq kayfiyat, sho'x ohangga ega. Bu kuyga qanday harakat qilsa bo'ladi?

Bolalar: — Bu kuyga o'ynasa, sakrasa bo'ladi.

Musiqa rahbari: — To'g'ri, shuning uchun ham bu kuyning nomi «Masxarabozlar». Masxarabozlar kimlar, ularni qayerda ko'rgansiz?

Bolalar: — Masxarabozlarni sirkda, xalq sayillarida ko'rganmiz. Ular odamlarni kuldiradilar.

Musiqa rahbari: — To'g'ri, mana ular (rasm yoki o'yinchoqlari ko'rsatiladi). Bolalar, kuyni yana bir marotaba tinglang. (Ijro). Endi yana qo'shiq kuylab beraman. Uning nima haqida ekanligini aytib berasiz. (Ijro).

Bolalar: — G'ozlar va bolalar haqida.

Musiqa rahbari: — To'g'ri. Bolalar, kuyning yo'nalishiga qarab qo'llaringiz bilan harakatni ko'rsatasiz («g'oq-g'oq» so'zlariga qo'l bilan ko'rsatib, sof ovoqda aniq kuylab beradilar).

Musiqa rahbari: — Hozir qo'shig'imizni eshitasiz. «Bolalar va g'ozlar» (Bolalar qo'shiqning kirish qismidan nomini topib aytadilar). Endi shu qo'shiq kuyiga ovoq sozlaymiz.

Musiqa rahbari: — Endi sizlarga 2- qo'shiqni ijro etib beraman. Uning nomi «Aziz bo'ston — O'zbekiston». Bu qo'shiqning musiqasini kompozitor Dilorom Omonullayeva, she'rini esa shoir Mirpo'lat Mirzo yozgan. O'zbekiston nima uchun bo'stonga qiyoslanadi?

Bolalar: — Chunki O'zbekistonda bog'lar, dalalar ko'p.

Musiqa rahbari: — O'zbekiston kimning Vatani? Buyuk bobolarimiz kimlar?

Bolalar: — O'zbekiston — bizning Vatanimiz, Ibn Sino, Imom al-Buxoriy, Amir Temur, Navoiy, Ulug'bek, Boburlar bizlarning bobolarimizdir.

Musiqa rahbari: — Endi shu qo'shiqni dildan kuylashni o'rganamiz. (Ijro).

Mana, yangi qo'shiqni ham ijro etdik. Bu qo'shiq sizlarga yoqdimi?

Musiqa rahbari qo'shiq so'zlarini ohang ritmida o'rgatadi, o'ng qo'lda kuyini chalib, chap qo'lda dirijorlik qiladi.

Bolalar qo'shiqni naqaratidan boshlab kuylaydilar.

Musiqa rahbari: — Bolalar, o'rningizdan marsh ostida turib, juftingiz bilan yonma-yon turasiz. Raqsimizni boshlaymiz. Bugun yangi harakatni bajaramiz. Uning nomi «Arqonni tort» («Andijon polkasi») kuyi (qizlar qo'llarini yonga, o'ngga, chapga qarab silkitadilar).

Musiqa rahbari: — Doira shaklini saqlagan holda «Kim chaqqon?» o'yinini o'ynaymiz («Yugurish». S.Abramova musiqasi).

O'yin sharti: Bolalar doira hosil qilib chapak chalib turadilar. Bitta bola doira ichida (qo'lida bubencha yoki dastro'mol) musiqaga mos harakat bajaradi (marsh, raqs, yugurish). Musiqa to'xtashi bilan bola ham to'xtaydi. Doiradagi 2 ta bola doira tashqarisiga chiqib, qarama-qarshi tomonga yugurishi va o'z joyiga birinchi bo'lib yetib kelishi kerak.

Musiqa mos ritmni his etib harakatlanish talab etiladi.

MARSH

M. Blanter musiqasi

YUGURISH

S.Abramova musiqasi

Allegretto

p *f*

rit. *p*

1. 2.

MASXARABOZLAR

D.Kabalevskiy musiqasi

Allegro

mf *p* *cresc.* *f*

ANDIJON POLKASI

O'zbek xalq kuyi

Habibullo Rahimov
fortepiano uchun moslashtirgan

Allegro

The score for 'Andijon Polkasi' is written for piano in 2/4 time. It begins with a forte (f) dynamic. The melody is primarily in the right hand, with a rhythmic accompaniment in the left hand. The piece features several first and second endings, marked with '1.' and '2.' above the staff lines.

BOLALAR VA G'OZLAR

J. Najmiddinov musiqasi,
M. Qo'shoqov she'ri

§ O'rtacha tez

The score for 'Bolalar va G'ozlar' is written for voice and piano in 2/4 time. It starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The vocal line is in the upper voice, and the piano accompaniment is in the lower voice. The lyrics are in Uzbek. The score includes dynamics such as piano (p), mezzo-forte (mf), and mezzo-piano (mp). It concludes with a 'Hammu:' section and a double bar line with a repeat sign.

Bolalar:
G'oz - lar, qo' - shiq kuy - lay - siz g'oq g'oq g'oq

G'ozlar:
U - chib - o'y - nab ko'k - lar - da, g'oq g'oq g'oq Cho' - mi - la - miz

Hammu:
ko'l - lar - da, g'oq g'oq g'oq g'oq g'oq g'oq

Bolalar: - G'ozlar, bizga aytingiz
G'oq, g'oq, g'oq.
Nega oppoq patingiz
G'oq, g'oq, g'oq.

G'ozlar: - Chunki suvlar to'lqini
G'oq, g'oq, g'oq.
Bizni yuvar har kuni
G'oq, g'oq, g'oq.

AZIZ BO'STON – O'ZBEKISTON

*D. Omonullayeva musiqasi,
Mirpo'lat Mirzo she'ri*

♩ Quvnoq

Sahrolar gul ochar senda,
Samolar nur sochar senda.
Yulduzlaring so'nmasin hech,
Bag'riga g'am to'lmasin hech.

Qovoqvoy: — Bolajonlar, men-chi juda ham ko'p topishmoqlarni yoddan bilaman, sizlarga aytib beraymi? Javoblarini topasizlarmi?

Boyning o'g'li boysari, soqollari sap-sari. (*Sabzi*).

Qizil-qizil do'ndiqcha, marjon to'la sandiqcha. (*Anor*).

Dum-dumaloq jajji oy, chaqib yesang g'ij-g'ij moy. (*Yong'oq*).

Davruga sabzi, pomidor, sholg'om, oshqovoq, kartoshka kabi sabzavotlar rolidagi bolalar chiqishadi va o'zlarining xususiyatlari haqida so'zlab beradilar.

Kartoshka: — Goh uxlayman to'rvada, goh pishaman sho'rvada, mastavada qaynayman, qovurmada yayrayman.

Raq's va qo'shiq. «Hosil qo'shig'i».

Boshlovchi: — Yur, Qovoqjon, men seni bog'imizga olib boraman, xohlasang mevalardan terib olasan.

(*Mevalar rolidagi bolalar o'rtaga chiqishadi*).

Uzum:

— Donalarim marjoncha,
Bir boshim naqd bir jomcha.
Quritsangiz mayizman,
Dasturxonga fayzman.

Pista:

— Quvnoq, shodon pistaman,
Askiyaga ustaman.
Jilmayganim-jilmaygan,
Kimga yoqar to'mtaygan.

Tut:

— Meni derlar qora tut,
Shoshmay bitta-bitta yut.
Solsang agar chinniga,
Aylanaman shinniga.

Anor:

— Har donacham bir askar,
Bir qal'ada bir lashkar.
Yotar ular panada,
Oq pardali xonada.

Boshlovchi: — Bolajonlar, nonvoylar non yopadilar. Ana o'sha nonlarning dasturxonaga to'kilgan ushoqlarini nima qilamiz?

Bolalar: — Jo'jalar va tovuqlarga beramiz.

«Jo'jalar raqsi» D. Omonullayeva musiqasi, P. Mo'min she'ri.

Ommaviy raqs: «Lazgi». (*Guruhdagi barcha bolalar erkin raqsga tushadilar*).

MEHRJON BAYRAMI ERTALIGI

(*Katta va tayyorlov guruhlari uchun*)

Zal bayramona bezatilgan. Katta guruh bolalari musiqa ostida qo'llarida oltin bargchalar bilan kirib keladilar va tayyorlov guruhiga qarama-qarshi bo'lib turadilar.

Boshlovchi: — Assalomu alaykum, Mehrjon, ya'ni hosil bayramiga tashrif buyurgan aziz mehmonlar hamda shirindan-shakar bolajonlar, hammangizni bayram bilan tabriklayman!

Bolalar: — Rahmat!

Boshlovchi:

— O'zbekim so'zi avval
Assalomdan boshlangay.
Do'stlarga qilib ta'zim
Ehtiromdan boshlangay,
Ko'ksimdadir qo'llarim.

Hamma: — Assalomu alaykum!

Qo'shiq: «Kuz». S. Abramova musiqasi. N. Ro'zimuhamedov she'ri.

Raq's: «Qari navo». O'zbek xalq kuyi.

She'rlar

Xush kelibsiz, mehmonlar,
Bog'chamizga marhabo.
Keldi Mehrjon bayrami,
Shodlik bo'lsin doimo.

Keldi oltin kuz,
Mevalar pishdi.
Daraxtlar shoxi
Egilib tushdi.

Bizning polizda
Qovun-tarvuz ko'p.
Yetildi yozda
So'yib yedik xo'p.

Boshlovchi: — Bolajonlar, hozir davramizda kim yetishmayapti?

Bolalar: — Kuzoy.

Boshlovchi: — Juda to'g'ri. Bolajonlar, sizlar Kuzoyni bayramga taklif qilganmisizlar?

Bolalar: – Ha!

Musiqa sadolari ostida Kuzoy kirib keladi.

Kuzoy:

– Mana menman oltin kuz,
Xirmonda hosil mo'l-mo'l.
Terib keldim siz uchun
Turli mevalar bugun.

Bola:

– Salom senga, «Kuzoyjon»,
Birgadirsan qadrdon.
Xush kelding bog'chamizga,
Barchamiz quvnoq-shodon.

Kuzoy: – Bolajonlar! Men hammangizni ajoyib bayram, qo'yni-qo'njiga hosil liq to'lgan Mehrjon bayrami bilan tabriklayman.

Boshlovchi:

– Aziz Kuzoy, marhamat, mana bu yerga o'tirib, dam oling. Bolajonlar sizni olqishlab turli she'rilar, qo'shiqlar aytib, raqslarga tushadilar.

Raqs. «Bargchalar raqsi».

Boshlovchi:

– O'lkamizning husni, ochil paxtajon,
Sendan baxtimiz, kular har qachon.
Ko'klardan oshsin biz uygan xirmon
Bizlarga g'amxo'r Yurtboshi har on.

Bola: – Ochil mehrla, terib olaylik,
Keng jahon bo'ylab dovrug' solaylik.

Qo'shiq. «Paxtaoy», F.Nazarov musiqasi, T.Ilhomov so'zi.

Raqs: «Paxta raqsi». S.Abramova musiqasi.

Boshlovchi: – Dehqon bobo, davramizga xush kelibsiz. Hosil yig'imi bilan charchamadingizmi?

Dehqon bobo: – Yo'g'-e. Shunday aqlli, mehnatkash bolalar menga yordam bersayu, men charchaymanmi?

Qo'shiq. «Hosil yig'imi», A. Flipenko musiqasi, T.Volginov so'zi.

Boshlovchi: – Qaranglar, bolajonlar! Dehqon bobo bizga turli-tuman mevalar, sabzavotlar olib kelibdi.

Boshlariga sabzavot tasvirlangan atributlar taqqan bolalar yarim doira bo'lib turadilar.

Sabzi:

– Meni sabzi deydilar,
Oshga solib yeydilar.
Har narsaga men oziq,
Yer tagida oltin qoziq.

Lavlagi:

– Men quyonga o'xshayman,

Polizlarda yashayman.

Nomim sholg'om, bilib qo'y,

Ovqatga solib yeb qo'y.

Bolalar «Kim ko'proq sabzavot teradi?» attraksion o'yinini o'ynaydilar.

Raqs: «Olma pishganda keling». O'zbek xalq kuyi.

Kuzoy: – Bu kichkintoylar judayam aqlli, sho'x va odobli bolalar ekan. Bolajonlar, maylimi sizlarga topishmoq aytсам. Kim topishmoqlarga to'g'ri javob bersa, savatchamdagi mevalardan beraman.

Topishmoqlar:

Qizil-qizil do'ndiqcha, marjon to'la sandiqcha. (Anor).

Dum-dumaloq jajji oy, chaqib yesang g'ij-g'ij moy. (Yong'oq).

Ko'ylagi qavat-qavat, tugmalari yo'q faqat. (Karam).

Pak-pakana bo'yi bor, yetti qavat to'ni bor. (Piyoz).

Boshlovchi: – Bolajonlar, endi Kuzoy bilan xayrlashishimiz kerak. Chunki uni boshqa bog'chadagi bolalar ham intizorlik bilan kutishyapti. To'g'rimi, Kuzoy?

Kuzoy: – Juda to'g'ri. Bolajonlar, qo'shiq va rasmlaringiz, she'rlaringiz uchun katta rahmat. Yanagi bayramlarda ko'rishguncha xayr.

Kuzoy chiqib ketadi.

Boshlovchi: – Endi, bolajonlar, hammani raqsga taklif qilaman. (Ijro).

Boshlovchi: – Aziz bolajonlar, hurmatli mehmonlar, mana bayramimiz ham oxirlab qoldi. Hammangizga sihat-salomatlik, quvnoq kayfiyat tilaymiz!

Bolalar musiqqa sadolari ostida zaldan chiqib ketadilar.

NAVRO'ZI OLAM BAYRAMI ERTALIGI

(Tayyorlov guruhi uchun)

1. Bayramga chorlov kuyi yangraydi. Maydonga karnay ko'targan 6 ta bola kirib keladi.

2. «Karnay taronalari». Karnaychilar karnaylarini chaladilar.

3. O'g'il bolalar «O'zbekim yigitlari» musiqasi ostida maydonga kirib keladilar. «Farg'onacha» raqsini ijro etadilar. Raqs davomida she'r o'qiladi (kadr ortidan).

Dunyoning eng teran yulduzi yurtim,
Hurlikning porlagan yulduzi yurtim,
G'ayrating ulug'dir, orzularing sha'n,
Navro'zing muborak, onajon Vatan!

4. «Turkiston avlodlari». A.Nazarov musiqasi, «Jonim Vatan» qo'shig'i.
I. (Bu qo'shiq ostida bayroq ko'targan sportchilar maydonga kirib keladilar).
II. Qo'shiqning 3- bandida karatechi bolalar kirib keladilar va o'z mahoratlarini namoyish etadilar. Qo'shiq yakunida hamma belgilangan joyiga o'tirib oladi.

5. Maydonga boshlovchi qizlar kirib keladilar:

1- **boshlovchi qiz:** — Dugonajonlar, nima bo'ldi, tinchlikmi o'zi?

2- **boshlovchi qiz:** — Elimizga Navro'zi olam keldi. Hali xabaringiz yo'qmi?

3- **boshlovchi qiz:** — Voy, bo'lmasa o'rtoqjonlarimizni chaqirib boychechak topaylik. Hammamiz bir bo'lib xonadonlarga kirib olgan qishni haydaylik (*ketishadi*).

Qizlarning so'zlariga Ayamajiz daraxtlar orqasidan quloq solib turadi.

Ayamajiz: — Xo-o-o! Hali boychechak termoqchimisizlar? Boychechakni topib bo'psiz. Men hozir Sariq sumalak, Botir-Bo'ron, Ahmon-Dahmon do'stlarimni shunday ishga solayki, endi nish urib chiqayotgan maysalar-u, ko'katlar unmay qo'ysin (*chiqib ketadi*).

«Uyg'onish» musiqasi ostida boychechaklar o'sa boshlaydilar. «Bo'ron» musiqasi.

Sahna ortidan:

— Birdan osmon qorayib ketdi,

Bosdi paxmoq bulut galasi.

Ufqlarda chaqmoq yilt etdi,

Sharros quydi bahor jalasi.

(«Boychechaklar» qattiq tebrnadilar, «Bo'ron» boychechaklar orasida yugurib yuradi).

Bo'ron rolidagi bola:

— Hukmimni o'tkazaman,

Zahmatlar yetkazaman!

Boychechaklar rolidagi bolalar:

— Yo'q, yo'q, Bo'ron, shoshmagin,

Ko'p haddingdan oshmagin.

Hech qachon yengolmaysan.

Quyosh bobo, quyosh bobo (*chaqirishadi*).

Quyosh bobo rolidagi bola:

— Labbay, maysajonlarim,

Go'zal boychechaklarim.

Boychechaklar: — Bo'ron bizni qo'rqitdi!

Quyosh bobo:

— Ey sho'x o'g'lon, Bo'ronsan,

Ozor berma bog'larga.

Agarda sen mard bo'lsang,

Kuching ko'rsat tog'larda!

3- **boshlovchi qiz:** — Bolalar, kelinglar, Ayamajizni tandir ichiga qamab qo'yamiz. Shunda kunlar isib, yurtda mo'l-ko'chilik bo'ladi (*ushlab tandirga qamaydilar*).

Quyosh bobo rolidagi bola: — Rahmat sizga qarog'larim, endi men nurlarimni borliqqa taratib, maysa-giyohlarimni undiraman!

«Uyg'onish». Boychechak, Nurchalar, Quyoshlar raqsi.

Boshlovchi rolidagi bola: — Rahmat sizga, Quyosh bobo. Nurlaringizdan boychechaklar uyg'ondi.

2- **boshlovchi qiz:** — Boychechak chiqibdi,

Bugun Navro'z ekan.

Hamma bir-biriga

Jigar so'z ekan.

Olam ham barobar

Kecha-kunduz ekan.

Hamma:

— Boychechak chiqibdi,

Bugun Navro'z ekan.

3- **boshlovchi qiz:** — Salom, Navro'z, Gul navro'z.

Gulday kulib kel, Navro'z.

Endi bizning diyorda

Bir umrga qol, Navro'z.

1- **boshlovchi qiz:** — Navro'z kelsa yasharar

Yer-u ko'k dala, bo'ston.

Chaman bilan burkanar,

Bo'lar yana guliston.

Boshlovchi tarbiyachi hammani bayram bilan tabriklaydi. Navro'z, sumalak, urf-odatlar haqida so'zlaydi. Tayyorlov guruhi bolalari she'rilar aytishadi. «Yomg'ir yog'aloq» qo'shig'i va raqsini ijro etadilar.

Boshlovchi qizlar:

— Eng sevimli xush ayyom,
Bugun Navro'zi olamdir.
Ko'ngillarni yayratgan,
Bu sharqona bayramdir.

Navro'z go'zal, ulug' kun,
Quvonchlarga to'liq kun.
Yayrang do'stlar, kun-u tun
O'zbekiston mustaqil!

Yashnamoqda gul diyor,
Bo'lsin senga zafar yor,
Keling, aytaylik alyor!

Hamma:

— O'zbekiston mustaqil!

Tayyorlov guruhi «Oftob chiqdi olamga» qo'shig'ini ijro etadi.
(*Tadbir shu bilan tugaydi*).

MUNDARIJA

Kirish.....3

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa ta'limi va tarbiyasining maqsad hamda vazifalari.....4

Musiqa rahbari va unga qo'yilgan zamonaviy talablar.....6

Bolalar bog'chalarida musiqa mashg'ulotlarining o'ziga xos xususiyatlari va tuzilishi.....7

Bolalar bog'chalarida qo'shiq kuylashni o'rgatishga doir metodik tavsiyalar.....9

Musiqa tinglashga doir metodik tavsiyalar.....23

Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarishga doir metodik tavsiyalar.....35

Bolalar cholg'u asboblari jo'r bo'lishga doir metodik tavsiyalar.....46

Kichik guruh (2 yoshli) bolalari bilan musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishga doir metodik tavsiyalar.....53

Kichik guruh (3 yoshli) bolalari bilan musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishga doir metodik tavsiyalar.....54

O'rta guruh (4 yoshli) bolalari bilan musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishga doir metodik tavsiyalar.....61

Mashg'ulotning borishi.....63

Katta guruh (5 yoshli) bolalari bilan musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishga doir metodik tavsiyalar.....70

Mashg'ulotning borishi.....72

Tayyorlov guruhi (6-7 yoshli) bolalari bilan musiqa mashg'ulotlarini o'tkazishga doir metodik tavsiyalar.....78

Mashg'ulotning borishi.....80

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bayram ertaliklari.....88

Kichik va o'rta guruhlarda bayram ertaliklari.....88

Katta va tayyorlov guruhlari bayram ertaliklari.....89

Bayram tadbirlarida foydalanish uchun qo'shimcha materiallar.....89

Mehrjon bayrami ertaligi (kichik va o'rta guruhlar uchun).....89

Mehrjon bayrami ertaligi (katta va tayyorlov guruhlari uchun).....91

Navro'zi olam bayrami ertaligi (tayyorlov guruhi uchun).....93

Gulnora Matbulalovna Sharipova, Shoira Abduzabarovna Yakubova

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA MUSIQA O'QITISH METODIKASI

Kash-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

Muharrir Abdurahmon Akbar

Rassom Shuhrat Odilov

Texnik muharrir Yelena Tolochko

Musahhah Mahmuda Usmonova

Kompyuterda sahifalovchi Gulbayra Yeraliyeva

Bosilgan nusxa etadi 08.09.2009. Bichimi 60*90%, Tayms TAD gamiturasi. Shartli b.L. 12.0, Nashr b.L. 13.05. Shartnoma № 112-2009. 1950 nusxada. Buyurtma № 09-755.

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining Chu'pon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 100129, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30- uy.

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining «O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyida bosildi. 100129, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30-uy.